

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2010 – 2013**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dagmar Haltufová

Světové trendy – Dark Tourism
jako alternativní forma cestovního ruchu

Praha 2013

**Vedoucí bakalářské práce:
Ing. Iveta Hamarneh, Ph.D.**

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

**BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES
2010 - 2013**

BACHELOR THESIS

Dagmar Haltufová

World Trends – Dark Tourism
as an Alternative Form of the Travelling Activity

Prague 2013

**The Bachelor Thesis Work Supervisor:
Ing. Iveta Hamarneh, Ph.D.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15. 6. 2013

Dagmar Haltufová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Ing. Ivetě Hamarneh, Ph.D., vedoucí bakalářské práce, za odborné vedení, za pomoc a podnětné rady při zpracování bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá nestandardním pohledem autora na problematiku jednoho ze současných světových trendů v cestovním ruchu – Dark Tourismu. Uvádí příklady a obsah různých kategorií temného turismu. V širším pojetí kvalifikuje možná místa zájmu této alternativní formy cestovního ruchu. Teoretické poznatky jsou aplikovány na návštěvní místa v České republice. Nakonec byl vytvořen možný příklad víkendového zájezdu po tajemných místech Jizerských hor.

Klíčové pojmy

Alternativní forma cestovního ruchu, Dark Tourism, světové trendy v cestovním ruchu.

Annotation

The paper deals with one of the world topics at present - Dark Tourism - presents it from the point of view of the author. Examples and content of various categories of Dark Tourism are introduced in the paper. At the same time possible places of this alternative kind of tourism are assessed. Then the theory is applied on tourist destinations of the Czech Republic. Finally, an example of weekend stays with visits of dark places at Jizerské mountains is presented.

Key words

Alternative Form of the Travelling Activity, Dark Tourism, World Trends of the Travelling Activity.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. SVĚTOVÉ TRENDY A DARK TOURISM.....	10
2. PSYCHOLOGICKÁ HLEDISKA TEMNÝCH TURISTŮ.....	15
3. KATEGORIZACE TEMNÉHO TURISMU.....	19
4. VYBRANÉ PŘÍKLADY TEMNÝCH MÍST.....	24
4.1 Temný Rabštejn.....	24
4.2 Velká dětská tragédie.....	31
4.3 Umrličí prkna.....	34
4.4 Poslední medvěd na Šumavě.....	37
4.5 Poslední vlk na Šumavě.....	40
4.6 Smírčí kříž v Příbyslavi.....	42
4.7 Muzeum spiritismu.....	45
5. PRŮZKUM V NABÍDCE TRHU.....	49
6. TVORBA PRODUKTU.....	54
ZÁVĚR.....	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	59
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK.....	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	66
Příloha A – Obrázky.....	I
Příloha B – Tabulky.....	XI

ÚVOD

„Člověk začne chápat život, teprve když začne myslet na smrt.“

(Jiří Hubač)

V bakalářské práci je definován pojem cestovní ruch (neboli turismus). Poté je rozebráno, co znamená pojem alternativní cestovní ruch. V dnešní době již nabídka neurčuje poptávku, ale je to tak, že cestovní kanceláře a další organizace spojené s cestovním ruchem musejí vycházet vstříc svým zákazníkům – turistům. Ti jsou vzdělanější, zkušenější a uvědomělejší. Žádají proto změnu v nabídce. Hledají nevšední zážitky, odreagování se od tvrdé reality života. Mají zájem i o alternativní formy cestovního ruchu. Jsou zde také uvedeny některé trendy světového cestovního ruchu. Dark Tourism (temný turismus) patří právě do kategorie alternativní cestovní ruch a zároveň se řadí k současným trendům v cestovním ruchu. V bakalářské práci je dále rozebrán význam tohoto pojmu a historie temného turismu.

Druhá kapitola seznamuje čtenáře s psychologickými pohnutkami turistů (někdy i neuvědomělými), se kterými se vydávají navštěvovat temná místa, a jaké zážitky v nich návštěva zanechá. Také je ukázán význam propagace těchto cílových míst. V kapitole je též rozebráno, čeho je třeba se při těchto prohlídkách vyvarovat.

Následuje kapitola, v níž jsou temná místa rozdělena podle působícího činitele, poté podle doby, ve které se odehrála určitá negativní činnost. Nakonec jsou temná místa podrobně rozčleněna dle charakteru do dalších kategorií a uvedeny jednotlivé příklady zajímavých míst z naší republiky.

V další kapitole jsou podrobně popsány příklady z několika kategorií temného cestovního ruchu v naší zemi. Vybrány byly památky, které nejsou příliš propagované a veřejnosti známé. U každé památky je na závěr uvedeno hodnocení, v jakém stavu se památka nachází, a vhodné doporučení vedoucí ke zvýšení návštěvnosti.

Pátá kapitola obsahuje průzkum trhu v oblasti temného turismu. V bakalářské práci je popsána a též zhodnocena nabídka několika tuzemských cestovních kanceláří

a dalších organizací, které se domácím temným cestovním ruchem alespoň v malé míře zabývají.

Závěrečná kapitola obsahuje přípravu zájezdu, který zahrnuje temná a zároveň tajemná místa v Jizerských horách. Ukazuje možnou orientaci na tuto jemnou odnož temného cestovního ruchu – pátrání po mnohdy utajených pomníčcích a dalších tajemných místech v Jizerských horách. Nakonec byl vytvořen návrh produktu – dvoudenní zájezd Za tajemnými místy Jizerských hor.

Cílem této bakalářské práce bylo na základě studia odborné literatury prozkoumat světové trendy v cestovním ruchu a zejména jedné formy alternativního cestovního ruchu – Dark Tourismu. Důvodem bylo vědomí, že pojem temný turismus není ještě stále v naší zemi rozšířený a nejsou detailně zmapovány jeho kategorie. Další metou bylo prozkoumání pohnutek turistů vedoucích k návštěvě temných míst. V souladu s tím je uvedeno motto v záhlaví práce. Na tomto základě a na základě osobních zkušeností bylo naplánováno vytvoření vlastní širší kategorizace památek temného turismu. Následujícím cílem bylo prozkoumat aktuální nabídku v oblasti temného turismu s produkty tuzemských cestovních kanceláří a dalších organizací působících v oblasti průmyslu cestovního ruchu. V závěrečné etapě byl stanoven úkol vytvořit vlastní a nevšední produkt – program víkendového zájezdu z oblasti alternativního cestovního ruchu a zároveň temného turismu.

1. SVĚTOVÉ TRENDY A DARK TOURISM

Dle Výkladového slovníku cestovního ruchu můžeme stanovit definici, že cestovní ruch zahrnuje aktivity osob, které cestují mimo obvyklá místa jejich pobytu a tráví v těchto místech svůj volný čas po období kratší jednoho roku. Stejný slovník uvádí, že turismus je alternativní výraz pro cestovní ruch.¹ Jedná se tedy o přechodný pobyt osob v jednotlivých místech pobytu (destinacích). Obvykle je to za účelem rekreace. Lidé realizují cesty za odpočinkem a poznávají tamní prostředí: krajinu, památky, zvyky, druhé lidi apod.

Dnešní účastník cestovního ruchu využívá jak nabídek cestovních kanceláří a cestovních agentur, tak veřejné i soukromé dopravy, stravovacích a ubytovacích zařízení. Využívá taktéž vlastní fyzickou i duševní sílu k přemísťování mezi jednotlivými navštívenými místy. Věnuje se v navštívených místech svým zájmům. Ty mohou být založeny na oddychové či přírodně a kulturně poznávací činnosti.

Oblast cestovního ruchu se mění díky přílivu nových technologií, změnám životního stylu, ekonomickým faktorům apod. Dnes již nabídka neurčuje poptávku, je tomu naopak. Turisté jsou stále více vzdělanější, zkušenější a uvědomělejší. Hledají neobyčejné a alternativní zážitky.² Dle Výkladového slovníku cestovního ruchu můžeme dojít k pochopení, že **alternativní cestovní ruch** je další volbou (někdy i módní) k standardnímu masovému cestovnímu ruchu.³ Turistům již nestačí pouze typická nabídka „davového“ cestovního ruchu. Někdy jsou dokonce znuděni klasickými pobytovými zájezdy v rekreačních destinacích. Zajímavé je, že dnes již turisté spojují klasické pobytové zájezdy se vzrušujícími a netradičními formami cestovního ruchu. Dochází proto k rozvoji nových trendů – alternativních forem cestovního ruchu.

---

¹ PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-239-0152-4.

² HAMARNEHOVÁ, I. Nové trendy v cestovním ruchu a jejich odraz v cestovním ruchu České republiky. In: RUX, J. a ŠÍP, J. *Aktuální problémy cestovního ruchu: Nové trendy a technologie v cestovním ruchu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2012. ISBN 978-80-87035-56-6.

³ PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-239-0152-4.

Nejedná se o kvantitativní rozšíření (ve smyslu počtu turistů), spíše o kvalitativní rozšíření trhu.

Můžeme si uvést některé současné **světové trendy cestovního ruchu**:⁴

Cykloturismus – dynamicky se vyvíjející oblast cestovního ruchu, rozmach ve značení cyklotras.

Dark Tourism – návštěva a poznávání temných míst - zejména, kde došlo k nějaké katastrofě, zločinu, tragédii či neštěstí.

Dobrodružný (adrenalinový) turismus – cesty napříč světadíly, horolezectví, kaňoning, návštěvy džunglí a dalších nebezpečných území, prozkoumávání podzemí, sjíždění divokých řek...

Ekoturismus – založen na zodpovědném přístupu k životnímu prostředí a k místní komunitě.⁵

Industriální cestovní ruch – prohlídky technických památek a zajímavostí.

Lovecký cestovní ruch – lov zvěře nebo rybolov s odbornými průvodci.

Prožitkový (zážitkový) turismus – zaměřen na umocnění zážitků účastníků, návštěvník se chce též atraktivit dotýkat, vyzkoušet si sám určitou činnost.

Retro turismus – jedná se o trávení dovolené ve stylu jako před rokem 1989.

Seniorský cestovní ruch – je spojený se změnou ve věkovém složení obyvatelstva.

Turismus mladých – důvody pro cestování mladých: větší množství volného času, touha po poznávání a dobrodružství, technické možnosti sledování slev v dopravě, ve stravovacích a kulturních zařízeních.

Volunturismus – v období prázdnin či dovolené aktivní pomoc v navštívené oblasti.

Nyní bude rozebrán jeden z výše uvedených světových trendů v cestovním ruchu - **Dark Tourism**. Českým ekvivalentem tohoto anglického výrazu je pojem temný turismus. Jedná se o cestovní ruch, při kterém jsou navštěvována místa, kde došlo

---

⁴ ZELEŇKA, Josef. *Marketing cestovního ruchu*. Praha: UJAK, 2010. ISBN 978-80-86723-95-2.

⁵ SYSEL, Jiří a Josef ZURYNEK. *Management cestovní kanceláře a cestovní agentury*. Praha: UJAK, 2009. ISBN 978-80-86723-78-5.

k přírodní či člověkem způsobené katastrofě, k masovému nebo individuálnímu vraždění. Také se navštěvují místa, která jsou spojena se smrtí význačné osobnosti anebo jiná místa spojená s lidským utrpením (např. návštěvy slumů – prohlídky chudinských čtvrtí).⁶ Dále z hlediska destinačního členění se jedná o návštěvu určitých míst (katastrof, bitev, hřbitovů, vězení...), ale i samotných států (Afganistán, Irák, Somálsko...).

Temný turismus je segment cestovního ruchu, který spadá do kategorie poznávacího cestovního ruchu. Cílovou skupinu přitahují zejména místa, která mají výrazně pohnutou historii, jako například Osvětim, Lidice, Ležáky, Terezín, bojiště prusko-rakouské války u Hradce Králové (r. 1866), bojiště bitvy u Slavkova (r. 1805)... Ze zahraničních míst jmenujme koncentrační tábory v Osvětimi a Březince, vybombardovaná města Hirošimu a Nagasaki, jadernou elektrárnu v Černobyli, vražedná pole v Kambodži, místo po tzv. newyorských dvojčatech, lidská sídla smetená uragány, vlnami tsunami...

Pro Dark Tourism je v angličtině též využíváno spojení Thanatourism (řecké slovo thanatos = personifikace smrti) či Griefftourism (anglické slovo grief = zármutek, žal). Anglické slovo dark můžeme do češtiny přeložit těmito výrazy: černý, neprobádaný, ponurý, temný, tmavý, zlověstný, zlý. Slovní spojení Dark Tourism je tak přiřazováno hlavně k turismu, který je spojen s návštěvou míst lidského utrpení. Tyto památky dokumentují temnou stranu lidské společnosti. V posledních letech se jedná o jednu z nejrychleji rostoucích forem cestovního ruchu.⁷

Můžeme konstatovat, že cesty směřující za temnými místy nejsou novým fenoménem naší konzumní společnosti. Byl jen pro tuto formu turismu v roce 1996 objeven vhodný název (v naší zemi se teprve začíná zažívat). Lidé už po staletí záměrně cestují na místa spojená se smrtí, násilím či pohromami. Dřívější poutníci si neuvědomovali, že jsou účastníky temného turismu. Jako příklady můžeme uvést návštěvy gladiátorských zápasů. Do výše uvedené definice zapadá i biblické putování

---

⁶ ZELENKA, Josef. *Marketing cestovního ruchu*. Praha: UJAK, 2010. ISBN 978-80-86723-95-2.

⁷ STONE, Philip a Richard SHARPLEY. Consuming Dark Tourism: Thanatological Perspective. *Annals of Tourism Research*. 2008, vol. 35, no. 2. ISSN 0160-7383.

Tři králů do Betlému, poutní cesty k hrobům světců či po místech utrpení Ježíše Krista. Také byly oblíbené cesty na místa veřejných poprav a čarodějnických exekucí. Oblíbeným cílem návštěvy bylo místo v canterburské katedrále, kde byl zavražděn Thomas Becket. Také temná byla první cesta s průvodcem v Anglii. Byl to v roce 1838 výlet vlakem do Bodminu na veřejnou popravu - oběšení dvou vrahů. V 19. stol. byly běžné v Evropě prohlídky márníc. Též se často navštěvovala slavná bojiště. Uvedme jako příklady místo bitvy u Waterloo anebo bojiště Manassa (jedno z prvních bitevních polí americké občanské války). V 19. stol. se pátralo i po egyptské historii v Údolí králů s cílem objevit počátky lidské civilizace. Z modernější historie připomeňme návštěvy bojišť z první a druhé světové války (například v Normandii nebo přístav Pearl Harbour) či německé a polské vyhlazovací tábory. Často navštěvovaný byl dům Anny Frankové v Amsterdamu. Z novodobé historie stojí za zmínku organizované výstavy Bodyworlds. Ty se začaly konat v 90. letech 20. stol. Byly zorganizovány například v metropolích - Londýn, Paříž a Tokio.⁸ Na těchto akcích jsou vystavována lidská těla, která byla speciální metodou přeměněna na plast. Vzápětí po uvedení do kin filmu Titanic (v roce 1997) vyplouvaly výletní lodě se zájemci do míst, kde se loď v roce 1912 potopila. Koncem devadesátých let minulého století pařížský hotel Odeon organizoval jízdy vozem po stopách poslední cesty princezny Diany. Tyto okružní jízdy Paříží však byly pod tlakem veřejnosti zastaveny. Zato ke hrobu Elvise Presleyho přijíždí stále každým rokem zhruba 600 000 osob.⁹

Právě od poloviny devadesátých let jsou temná místa znovu oblíbeným cílem turistů. Nyní pronikla tato módní vlna i k nám. Ve středověku byl pro návštěvu těchto míst silný motiv zbožného pocitu k místům utrpení, v sedmdesátých letech minulého století byla motivem touha po informacích a poučení a v dnešní postmoderní době lidé cestují po oněch místech díky silnému vlivu médií (film, internet...). V současné době je příležitost vycestovat za těmito místy umocněna také novými možnostmi rychlé dopravy.¹⁰ Můžeme však konstatovat, že cizí utrpení zajímá lidi už odedávna.

---

⁸ STONE, Philip a Richard SHARPLEY. Consuming Dark Tourism: Thanatological Perspective. *Annals of Tourism Research*. 2008, vol. 35, no. 2. ISSN 0160-7383.

⁹ Temná turistika. *100 + 1*. roč. 2007, č. 18.

¹⁰ Temná turistika. *100 + 1*. roč. 2007, č. 18.

Na základě návštěvnosti vybraných (nejčastěji navštěvovaných temných míst) lze celkový roční objem temných turistů v České republice odhadnout mezi 0,5–1 milionem osob. Hodnota byla stanovena jako součet celkového počtu turistů v nejčastěji navštěvovaných temných místech v naší zemi. Tento počet bude jistě dále narůstat.

Zdůvodnění:

- počet domácích turistů (r. 2012): cca 6,4 miliónů osob,
- počet domácích turistů – poznávací cestovní ruch (2012): cca 3,2 milionů osob,
- návštěvnost památníku v Terezíně (r. 2011): 225 tisíc osob,
- návštěvnost kostnice v Kutné Hoře (r. 2011) 286 tisíc osob,
- návštěvnost památníku v Lidicích (r. 2010): 43 tisíc osob.¹¹

K mnoha kulturním a přírodním památkám přiřadíme příběhy spojené s utrpením – ať už se jedná o skutečnou historickou událost či jenom pověst. Tato místa však v předchozím šetření zahrnuta nejsou. Další statistiky (počet návštěvníků a trend) lze vysledovat v jednotlivých turistických cílech, pokud ta místa sledují svoji návštěvnost. Temný turismus má rostoucí trend, přesto nelze očekávat, že by on či jiné alternativní formy cestovního ruchu předčily klasické formy cestovního ruchu - například pobyty na světoznámých plážích.

---

¹¹ Zpracováno na základě posledních dostupných údajů, které zaslala Ing. Patricie Kočicová, vedoucí oddělení inovací a trendů z České centrály cestovního ruchu.

2. PSYCHOLOGICKÁ HLEDISKA TEMNÝCH TURISTŮ

I když vzrůstá zájem o temný turismus, porozumění této problematice je stále omezené. Literatura se především zabývá „zásobárnou“ těchto míst. Méně je rozebíráno, proč lidé chtějí zažít pobyt na temném místě.¹²

Někdy se lidé zbytečně vyhýbají setkání s temným turismem, někdy i z neznalosti či nezkušenosti. Je to často zbytečné, jen je potřeba dávat na určité věci pozor. Některé památky si přirozeně zaslouží vyšší míru piety. Jsou to místa velkých tragédií či místa, kde se tragédie odehrála poměrně nedávno. Většina lidí, kteří tato místa navštěvují, to nečiní ze zvrácenosti. Turisté jsou zvědaví i zvědaví, mohou mít i osobní vztah k tomu místu, proto na ona místa jezdí. Tyto památky často působí tajemným dojmem. Lidé chtějí také shlédnout místa, která ovlivnila lidské dějiny, jsou součástí lidské civilizace či kultury. Mnohá místa spojená s temným turismem tedy vábí návštěvníky pro svoji historii, též vojenskou historii, sakrální funkci, zajímavou architekturu apod. Hroby slavných osob nenavštěvují lidé pouze z důvodu obdivu, ale také z důvodu fascinace smrtí. Zejména, když zemřeli brzy či neobvyklým způsobem.¹³ Temný turismus tedy nemusí mít pouze „temnou“ motivaci. Tento pojem zatím není běžně užívaný, možná i z důvodu, že by turisty mohlo takto přímo označené místo odrazovat.

Temný turismus v České republice není masového ražení, není většinou založen na zájmu o samotnou smrt nebo násilí. Lidé u nás mají snahu poučit se z historie. Tento hlavní důvod k návštěvě temných míst uvedlo 58 % respondentů dotazníkového šetření Barbory Kolkové. Průzkum byl realizovaný v období 10. 12. 2012 – 9. 1. 2013.¹⁴

Někteří turisté rádi navštěvují pro ně již známá místa, jiní naopak rádi objevují stále nová místa. Nemusí to být jen z důvodu senzacechtivosti či pocitu vzrušení, že se člověk může dostat tak blízko smrti. Někdo však vidí na onom místě genia loci – neboli

---

¹² STONE, Philip a Richard SHARPLEY. Consuming Dark Tourism: Thanatological Perspective. *Annals of Tourism Research*. 2008, vol. 35, no. 2. ISSN 0160-7383.

¹³ Temná turistika. *100 + 1*. roč. 2007, č. 18.

¹⁴ Vyplň to. *Darktourism*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/darktourism/>

ducha toho místa.¹⁵ Jiný hledá na takovém místě klid, odpočinek, prostor pro zamyšlení. Však také v němčině slovo hřbitov (Friedhof) znamená dvůr klidu. Někteří lidé mají tu zkušenost, že když si projdou hřbitov v cizím městě, tak se dozvědí zajímavé informace o tom kraji. Dá se říci, že z těchto míst vyzařuje energie, která někoho posiluje, ale někoho naopak oslabuje. Jisté je, že místa spojená se smrtí nenechávají lidi lhostejnými a dokáží zvláštním způsobem přitáhnout návštěvníky. Ti však často sami těžko definují, s jakými motivy na ona místa jezdí.¹⁶

Temní turisté jsou definováni jako jedinci, kteří ve volném čase objíždějí místa, budovy či výstavy spojené se smrtí. Odborníci je řadí do tří kategorií:

- 1) Duchovní – hledají na těchto místech duševní naplnění.
- 2) Turisté ovlivnění vzděláním – doplňují si zde vzdělání.
- 3) Turisté ovlivnění zábavou (hollywoodské filmy – Titanic, Schindlerův seznam apod.) – tato skupina se zde baví.¹⁷

Při návštěvě těchto míst je třeba respektovat etický a pietní ráz, také je třeba respektovat místní komunitu. To se týká hlavně masových zájezdů. Člověk si má být vědom, že toto místo navštívil z důvodu vzdělání a poučení. Často právě pro tyto důvody jsou organizátory těchto zájezdů politické skupiny, církevní a školské instituce. Na temná místa jezdí především školní výpravy za výchovným účelem. Studenti mají příležitost uvědomit si, co dokáží způsobit zhoubné ideologie. Někdo si zde upevní svůj názor a jiný svůj názor pozmění. Stává se, že rodinní příslušníci obětí se špatně vyrovnávají s tím, že turisté na místa tragédií přijíždějí z důvodu zábavy a rozptýlení. Někdy dochází i k takovým situacím, že se kvůli množství turistů mění uspořádání navštěvované památky. Například v často navštěvovaném areálu koncentračního tábora v Osvětimi bylo krematorium přesunuto na příhodnější místo z důvodu, aby se vešlo do prohlídkové trasy.

---

¹⁵ *Temný turismus – stará motivace v novém hávu.* [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.mistojakoznacka.cz/temata/temny-turismus-stara-motivace-v-novem-havu/>

¹⁶ HLOUŠKOVÁ, Lenka. *Temná turistika fascinuje tisíce lidí.* [online]. © 2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/169023-temna-turistika-fascinuje-tisice-lidi.html>

¹⁷ HLOUŠKOVÁ, Lenka. *Temná turistika fascinuje tisíce lidí.* [online]. © 2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/169023-temna-turistika-fascinuje-tisice-lidi.html>

Některá místa s temným motivem jsou naopak opomíjena a hrozí jim postupné chátrání a zánik. Tato místa nejsou navštěvována například vlivem nepříhodné politické situaci. Některé památky jsou stávajícím režimem preferovány a jiné zamlčovány. V pobaltských zemích se hodně prezentují místa spojená se zločiny komunistického režimu, ale jsou opomíjena místa spojená s holocaustem.¹⁸ V naší zemi naopak docházelo a stále dochází k likvidaci pomníků a jiných památek, které připomínají režim před rokem 1989. Tyto památky však mohou sloužit i k tomu, aby se mladí lidé mohli poučit z minulosti.

Temný turismus může být považován za fascinující, vzdělávací a někdy také humornou formu turismu. Zároveň může pomoci zmírnit dopad smrti na každého člověka. Přetváří smrt a umírání v jiné formy než jsou např. teror a děs. Umožňuje totiž člověku hledat a najít způsob, jak se vyrovnat se smrtí a její přítomností. Lidé si mohou vytvořit na základě pozorování vlastní názory a úsudky o smrtelnosti. Pozorování a přemýšlení minimalizuje hrozby vyplývající z nevyhnutelnosti smrti.

Tato forma cestovního ruchu poskytuje lidem možnost se seznámit s příčinami a utrpením jiných lidí v konkrétních situacích. Smrt se sice ukazuje jako nevyhnutelná, ale zároveň podmíněná konkrétními situacemi. Shlédnutí temného místa pak může fungovat ne jako výhrůžka, ale jako uklidňující způsob. Lidé se pak totiž mohou orientovat na strategii přežití, neuvědomují si tolik marnost života.¹⁹

Využití možností, které nabízí temný turismus je odlišné u každého jednotlivce (například dle jeho zájmů). Navíc jsou místa, která vyvolávají emoce více (koncentrační tábory, masové hroby, hřbitovy padlých vojáků...) a zároveň místa, která vyvolávají emoce méně (např. domy hrůzy na poutích nebo místa opředená strašidelnými pověstmi).

Když vše shrneme, tak temný turismus umožňuje, aby téma smrti bylo připomenuto v myslích lidí. Poskytuje lidem vidět momenty smrtelnosti z bezpečné vzdálenosti

---

¹⁸ Temná turistika. 100 + 1. roč. 2007, č. 18.

¹⁹ STONE, Philip a Richard SHARPLEY. Consuming Dark Tourism: Thanatological Perspective. *Annals of Tourism Research*. 2008, vol. 35, no. 2. ISSN 0160-7383.

a zamyslet se nad nimi. Poté zneutralizuje krutost a dopad smrti na člověka, umožňuje mu najít pocit uklidnění a bezpečí.²⁰

Hledí se nepatříčně na to, že by i tato forma turismu mohla přinášet zisky. Pokud se propagace dělá citlivě, může být pak část zisků s čistým štítem použita na rekonstrukci oněch památek. Je pak také díky navštívení těchto míst šířeno morální poselství.²¹

---

²⁰ STONE, Philip a Richard SHARPLEY. Consuming Dark Tourism: Thanatological Perspective. *Annals of Tourism Research*. 2008, vol. 35, no. 2. ISSN 0160-7383.

²¹ *Temný turismus – stará motivace v novém hávu*. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.mistojakoznacka.cz/temata/temny-turismus-stara-motivace-v-novem-havu/>

3. KATEGORIZACE TEMNÉHO TURISMU

Dle definice temného turismu uvedené v 1. kapitole a na základě osobních zkušeností můžeme vytvořit vlastní definici temného turismu a navštěvovaná temná místa rozdělit na další kategorie. Uvedeme si též z jednotlivých kategorií typy vhodné k návštěvě.

Temný turismus zahrnuje návštěvu míst, která souvisí *s negativní činností nebo energií způsobenou*:

- 1) Člověkem či jinými živými tvory.
- 2) Přírodou nebo vesmírem (přírodní katastrofy).
- 3) Mystikou nebo vjemy, které neumíme dosud objektivně zdůvodnit.

Podle období, kdy se negativní činnost uskutečnila, rozdělíme historii na *čtyři časové úseky*, které se však vzájemně prolínají a nemají stanovenou přesnou časovou hranici. Negativní činnost dle výše uvedené definice temného turismu se uskutečnila:

- 1) V nedávné minulosti a dodnes jsou patrné její následky.
- 2) V historicky podložené době, ale následky již nejsou patrné.
- 3) V dávné minulosti, kdy nedovedeme přesně určit čas, ale následky jsou stále zjevné.
- 4) V neznámé době, zpravidla v dávné minulosti, a následky mají spíše mystický charakter.

Dále je možno rozčlenit místa temného turismu dle *jednotlivých kategorií*. Aplikováno na místa, objekty či předměty nacházející se na území České republiky:²²

- 1) ***Místa bývalých koncentračních, internačních a pracovních táborů*** (Terezín²³, Lety u Písku, Rabštejn u České Kamenice, Jáchymovsko – ve Vykmanově u Ostrova nad Ohří také třídička uranu zvaná Věž smrti^{24, 25, 26}...).

---

²² Charakteristika většiny památek vychází z internetových zdrojů.

²³ FANTLOVÁ, Zdenka. *Klid je síla, řek' tatínek*. Praha: PRIMUS, 1996. ISBN 80-85625-71-7.

²⁴ ŠEDIVÝ, František. *Legie živých, aneb Jáchymovské peklo*. 3. vyd. Praha: Eva - Milan Nevole, 2010. ISBN 978-80-904313-4-8.

²⁵ ŠEDIVÝ, František. *Pod věží smrti*. 4. vyd. Praha: Eva - Milan Nevole, 2010. ISBN 978-80-904313-3-1.

²⁶ PECKA, Karel. *Motáky nezvěstnému*. Brno: Atlantis, 1990. ISBN 80-7108-003-9.

- 2) ***Mučírny, věznic a popraviště*** (Petschkův palác, Památník Pankrác, areál bývalé střelnice v Kobylisích, bývalá věznice Špilberk, vazební věznice Ostrov nad Ohří či vazební věznice Rýnovice /Jablonec nad Nisou/...).
- 3) ***Místa bitev, útoků, válečných konfliktů a válečných staveb*** (Bílá hora – r. 1620, Slavkov – r. 1805, pomníky z prusko-rakouské války – r. 1866, Muzeum čs. opevnění ve Slavonicích z r. 1938, pomník obětem z rozstříleného vlaku v r. 1944 v Libicích nad Cidlinou...).
- 4) ***Místa čarodějnických procesů*** (Velké Losiny – zámek, Kříž posledního loučení, pomník obětem procesů v zámeckém parku; Šumperk - například Geschaderův dům...).
- 5) ***Místa, kde došlo k tragédii, nehodě nebo havárii /zejména vlivem lidského faktoru/ spojené s úmrtím lidí:***
  - *místa vražd* (Gackův pomník v Jizerských horách – loupežná vražda v r. 1927, Obrázek č. 22 v Příloze A na straně VI, ...),
  - *místa sebevražd* (pomníček u trati ve Spálově u Semil - Ondřej Kyjovský z Horské Kamenice se zde nechal v r. 2003 přejet vlakem, Obrázek č. 14 v Příloze A na straně II, ...),
  - *letecké nehody* (spadlé letadlo s leteckými odborníky na Ještědu v r. 1948, letecké katastrofy v Jevíčku a Jaroměřicích v roce 1949, spadlé jugoslávské letadlo v r. 1972 u Srbské Kamenice, ...),
  - *vlakové nehody* (Bienertův kříž /vykolejená lokomotiva v r. 1945 u Polubného/, Obrázek č. 30 v Příloze A na straně X, srážka dvou vlaků u Stěblové v r. 1960, u Spálova u Semil v r. 1990, Obrázek č. 14 v Příloze A na straně II, ...),
  - *automobilové nehody* (křížek u silnice z r. 1990 herce Tomáše Holého mezi Kytlicí a Polevskem, Pařízkův kříž – nehoda s nákladním automobilem v Jizerských horách v r. 1989, Obrázek č. 21 v Příloze A na straně VI, ...),
  - *cyklistické nehody* (Lexova památka z r. 2000, Pitelkův pomníček z r. 2002 /Jizerské hory/, Obrázek č. 28 v Příloze A na straně IX, ...),
  - *nehody spojené s vodou* (Protržená přehrada v Desné - r. 1916, Obrázek č. 17 až 20 v Příloze A na straně IV a V, tragédie na Dyji v Rakvicích u Pálavy v r. 1936, Obrázek č. 3 a 4 na straně 32 a 33, ...),

- *jiné nehody* (Jägerova smrt - pomník na Kristiánovské cestě /smrt svážeče dřeva v r. 1927/, Obrázek č. 23 v Příloze A na straně VII, Památka Věry Splítkové /umrzlá žena v Jizerských horách v r. 1968/, Obrázek č. 24 v Příloze A na straně VII, pomníček zasypaného sběratele minerálů Ludka Raucha z roku 1983 /u šachty dolu Rovnost II nedaleko Jáchymova/^{27, 28} ...).
- 6) ***Místa, kde došlo k přírodní /živelné/ nebo antropogenní katastrofě /způsobené člověkem/:***
- *povodně* (rysky na budově Muzea české hudby v Praze ukazují hladinu Vltavy při povodních v r. 1890 a 2002...),
  - *požáry* (lesní požár u Bzence na Hodonínsku v roce 2012...),
  - *lesní kalamity* (přírodní rezervace Prales Jizera – les narušený exhalacemi, přírodní rezervace Na Čihadle – vysychající rašeliniště narušené intenzivní těžbou dřeva v okolí a silným znečištěním ovzduší v 70. a 80. letech minulého století...).
- 7) ***Místa, kde jsou uloženy ostatky lidí:***
- *hřbitovy* (hřbitov v Lomnici nad Popelkou se hrobem Eduarda Vraštila/ strojvedoucího z vlakového neštěstí u Spálova/, Obrázek č. 13 v Příloze A na straně II, Lesní hřbitov v Kristiánově v Jizerských horách, Obrázek č. 26 a č. 27 v Příloze A na straně VIII, Vyšehradský hřbitov, Olšanské hřbitovy, Starý židovský hřbitov - v Židovském městě v Praze a na Žižkově...),
  - *pohřbené oběti pochodů smrti* (na starém židovském hřbitovu v Hartmanicích na Šumavě pohřbeno 12 žen z pochodu smrti z Helmbrechtsu, exhumované ostatky 42 obětí pochodu z Flossenbürgu uloženy na hřbitově v Běšinách u Klatov, ...),
  - *kostnice* (Sedlecká kostnice, Kostnice v kostele sv. Petra a Pavla v Mělníku, Kostnice u sv. Jakuba v Brně...),

---

²⁷ BERNÁŠKOVÁ, Ludmila a Ferdinand ŠTEFL. Tragické následky sběratelské vášně. *Minerál*. 2000, roč. 8, č. 3.

²⁸ CÍLEK, Václav, Milan KORBA a Martin MAJER. *Podzemní Praha*. Praha: Eminent, 2008. ISBN 978-80-7281-346-9.

- *katakomby a jiné prostory s uchovanými mumii* (katakomby v Klatovech, Kapucínská hrobka v Brně, Náprstkovo muzeum v Praze, Hrdličkovo muzeum člověka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze...).
- 8) *Místa připomínající život určité osoby* (Kříž na Mariánskohorských boudách v Jizerských horách z r. 1887 /připomíná budaře ze Seidelova rodu/, Obrázek č. 15 v Příloze A na straně III, Leuteltův pomník v Josefově Dole /připomíná místního odsunutého německého spisovatele a básníka/, Obrázek č. 29 v Příloze A, na straně IX, ...).
- 9) *Místa vypálených či jinak zaniklých osad a vesnic* (osada Pfaffenschlag patřící ke katastrálnímu území Slavonice - vypálena v období husitských válek; Lidice, Ležáky, Javoříčko, Ploština – vypáleny za 2. světové války; Kristiánov – zaniklá skelná huť po požáru v r. 1887, Obrázky č. 25 až č. 27 v Příloze A na straně VIII; Havraní u Novosedla na Českolipsku – osada zanikla vlivem odsunu obyvatelstva po 2. světové válce...).
- 10) *Muzea s exponáty týkajícími se lidské smrti a temné lidské činnosti* (Armádní muzeum v Praze na Žižkově, Muzeum Policie ČR v Praze v ulici Ke Karlovu...).
- 11) *Další místa spojená s nekalou lidskou činností* (penězokazecká dílna v Koněpruských jeskyních; Graselova sluj na Jindřichohradecku – jeskyně lupičské bandy; místa spojená s korupční činností – Rathovy Hostivice...).
- 12) *Temné výstavy, jejichž námětem je smrt, utrpení a hrůzostrašné děje* (výstava Bodies v r. 2012 na pražském Výstavišti – vystavována byla vypreparovaná a speciálně upravená lidská těla; výstava Tutanchamonovy hrobky v r. 2013 tamtéž; průběžné výstavy fotografií fotoreportéra týdeníku Reflex Jana Šibíka /válečných zón, míst po teroristických útocích, následků po přírodních katastrofách, zotročovaných lidí, lidí umírajících na AIDS/...).
- 13) *Předměty spojené se smrtí člověka či zvířete* (umrlčí prkna na Šumavě - Kvilda, Hartmanice - Kochánov, Obrázek č. 5 a č. 6 na straně 35 a 36; vystavená kulovnice na zámku Ohrada, kterou byl zabit poslední medvěd...).
- 14) *Místa, kde došlo k zabití nebo úhynu zvířat + jejich vystavené preparáty* (pomníčky na místech zastřelení posledního medvěda a posledního vlka na Šumavě, Obrázky č. 7 a 8 na straně 39 a 41, preparáty vystaveny v Národním

- zemědělském muzeu v Ohradě; pomník padlým koním v bitvě u Slavkova na Staré Poště...).
- 15) **Zvířecí hřbitovy** (psí hřbitov u hradu Kost, pohřebiště domácích zvířat na Lesním hřbitově v Hradci Králové, zvířecí hřbitov v Praze Troji...).
  - 16) **Morové sloupy** (Mariánský morový sloup na náměstí v České Lípě či v Praze Troji blízko zoologické zahrady...).
  - 17) **Smírčí kříže** (například v Příbyslavi u Nové Paky, Obrázek č. 9 a 10 na straně 44, v Kroměříži, v Třebihošti u Zvičiny...).
  - 18) **Mystické kameny, stavby a místa** (menhir Zakletý mnich v Drahomyšli, Kounovské kamenné řady, Boží kámen u Sosně na Rakovnicku²⁹; umělá krápníková stěna ve Valdštejnské zahradě v Praze s iluzivními tajnými chodbami a naznačenými tajemnými bytostmi...).
  - 19) **Místa spojená s duchovnem, se spiritismem** (kříž U Plechového Pánaboha v Jizerských horách /starodávný vděk Bohu, připomínka, že člověk nikdy není v horách sám/, Obrázek č. 16 v Příloze A na straně III; osada Na Duchárně ve Štikově u Nové Paky, Obrázek č. 12 na straně 48, expozice spiritismu v Městském muzeu v Nové Pace...).
  - 20) **Slumy, ghetta a jiná místa lidí žijících na okraji společnosti** (občanské sdružení Pragulic organizuje prohlídky Prahy s průvodci z řad bezdomovců, projížďka ústeckým romským ghettem s cestovní agenturou Corrupt Tour...).
  - 21) **Zábavná zařízení a pořádané akce s orientací na temný turismus** (Muzeum pražských pověstí a strašidel v Mostecké ulici v Praze /organizuje též vycházky - Se strašidlem za strašidly, plavbu na lodi - Strašidelná Čertovka.../; Muzeum tortury a mučících nástrojů v Celetné ulici v Praze; domy hrůzy na poutích; rekonstrukce bitvy u Hradce Králové z r. 1866...).

---

²⁹ ZEMEK, Rudolf. *Neznámé menhiry v Čechách a na Moravě*. Olomouc: Anag, 2009. ISBN 978-80-7263-520-7.

4. VYBRANÉ PŘÍKLADY TEMNÝCH MÍST

Můžeme si nyní uvést, popsat a zhodnotit příklady několika míst z různých kategorií temného turismu. Nejsou to památky s vysokou koncentrací turistů, ale přesto jsou to osobitá a působivá místa, často neprávem opomíjená.

4.1 Temný Rabštejn³⁰

Rabštejn u České Kamenice jsme zařadili do této kategorie temného turismu: *Místa bývalých koncentračních, internačních a pracovních táborů* (viz strana 19). Rozebereme si jeho temnou historii i současný stav a navrhneme řešení problémové situace.

Německým názvem Rabstein (Rabe – havran, Stein – kámen) byl nejprve nazýván skalní útvar podobný havranu, který se nacházel na rozhraní katastrálních území Kamenické Nové Visky, Dolní Kamenice a Janské. Pískovcové skály v údolí řeky Kamenice byly využity v polovině 19. století pro stavbu přádelen. Skalní útvar Rabstein byl odtěžen. V současnosti se počestěným označením Rabštejn myslí prostor bývalého koncentračního tábora a horní část rabštejnského údolí s továrnou čp. 68 v severočeské Dolní Kamenici.

Podnikatel Franz Preidl (von Hassenbrunn) postavil v katastru Dolní Kamenice třípatrovou přádelnu, ve které od roku 1860 začal vyrábět bavlněnou a plátěnou přízi. Postupně přikupoval další pozemky v Rabštejnském údolí a koupil i budovy v okolí. Roku 1864 postavil druhou a roku 1867 třetí přádelnu. Od roku 1865 používal Preidl jako ochrannou známku svých výrobků symbol havrana sedícího na kameni s monogramem F.P. Vlastnil na svou dobu velké a technicky vyspělé továrny. Obrovské zisky z přádelen byly díky štědrosti majitele využívány také pro četné mecenášské účely. Po jeho smrti vedl podnik jeho synovec Emanuel Karsch, poté jeho syn Franz

---

³⁰ JOZA, Petr. *Rabštejnské údolí: historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice*. Děčín: Okresní muzeum Děčín, 2002. ISBN 80-238-9339-4.

Karsch. Podnik se stále úspěšně vyvíjel (výrobky byly vyváženy mj. i do Orientu, Egypta, Indie a Argentiny) až do první světové války. Provoz úplně zastavila hospodářská krize v roce 1931 (bez zaměstnání se ocitlo všech cca 800 zaměstnanců).

1. 10. 1942 byly bývalé Preidlovy přádelny v Rabštejně a Janské zabrány německým zbrojním průmyslem a přiděleny firmě WFG (Weser-Flugzeugbau) se sídlem v Brémách.³¹ Z důvodu britských leteckým útoků na zbrojní závody v Německu začal být projevován zájem o Sudety, které dostaly přezdívku „protiletecký kryt říše“. Po převzetí rabštejnských objektů začala firma WFG brzy vystěhovávat textilní stroje a upravovat haly pro potřeby letecké výroby. Komplex přádelen byl přejmenován a rozdělen na Werk A, B, C, D a E. Vyroستly zde též nové montované haly a tzv. táborové baráky. Údolí bylo obeháno ostnatým drátem, střeženo pomocí zákopů a strážních věží s reflektory, které byly navíc propojeny telefonním kabelem. První dělníci přišli přímo z Brém, východní dělníci byli využíváni především pro nekvalifikované práce. Ostatní zahraniční dělníci soustružili součástky podle výkresů, součástky byly však z důvodu utajení označeny pouze typovými čísly, aby nebylo jasné, k jakému účelu mají sloužit. Nejprve se zde vyráběly součástky pro letouny Junkers Ju 87 - Stuka, poté součástky pro stíhačky Ju 188 a Ju 388, součástky pro letadla Messerschmidt, raketové střely či letecké kulometry. Později se zde také vyráběly vrtulníky Focke Achgelis Fa 223E. Dělníci byli dle národností rozděleni do čtyř hlavních skupin (dle rozdělení také ubytovávaní a stravování), nejhůře se zacházelo s osobami z bývalého Sovětského svazu. Ti se snažili občas z tvrdých poměrů uprchnout, ale šance na návrat domů byly mizivé. V Janské a České Kamenici bylo zřízeno více než 30 pracovních táborů a dva zajatecké. Celkově zde pracovalo cca 6000 lidí z osmnácti zemí.³²

V roce 1944 bylo rozhodnuto o zřízení soustavy dalších hal, které by přímo nesousedily se stávajícími objekty. Budovala se i úzkokolejná dráha sloužící k lepšímu zásobování. Rozhodlo se i o vybudování velké podzemní továrny (protiletecky

---

³¹ *Obec Janská: Historie Obce* [online]. © 2011 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.obec-janska.cz/historie-obce/>

³² *Letecká podzemní továrna z II. sv. války* [online]. © 2008 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.podzemirabstejn.cz/historie/>

zabezpečené). Vedení závodu z toho důvodu začalo bezohledně zabírat další pozemky soukromých vlastníků. Podařilo se do konce války realizovat jen část plánované podzemní továrny (17530 m² z plánovaných 82500 m², kompletně dokončeno bylo cca 6000 m²). Labyrint byl vyhlouben během 8 měsíců v délce 4,5 km. Štoly byly označeny písmeny podle příslušných nadzemních objektů (A, B, C, H). Při budování podzemní továrny došlo k několika desítkám úmrtí z řad vězňů koncentračního tábora.³³

Pro konečnou fázi výstavby rabštejského závodu (podzemní továrny) byli přiděleni kromě zahraničních dělníků a zajatců ještě vězni z koncentračních táborů Dachau (první transport 28. 8. 1944) a Flossenbürg. Koncentrační tábor Rabštejn se skládal z jednoho přízemního, dvou dvoupodlažních obytných dřevěných baráků, jednoho zděného kuchyňského baráku a marodky, Obrázek č. 1. Areál byl ve tvaru lichoběžníku (cca 4 000 m²), kolem kterého vedl dvojitý plot z ostnatého drátu o výšce 3 m, vnitřní plot byl pod napětím. V rozích stály tři strážní věže. Vně oplocení byla ještě strážnice, ubytovna stráží SS a psinec.

Obrázek č. 1: Rabštejn – rozvaliny koncentračního tábora

Zdroj: vlastní fotoarchiv

³³ *Muzeum koncentračního tábora podzemní letecké továrny Rabštejn* [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.cztour.cz/rabstejn/>

V táboře se nacházelo až 690 vězňů 12 národností. Většinu tvořili tzv. političtí vězni, další skupinou byli tzv. zločinci z povolání, dále tu byli vězni za homosexuální či pedofilní trestné činy a nakonec i několik desítek sovětských zajatců. Pracovalo se na dvě směny po dvanácti hodinách, dva vězni se dělili o jednu postel, na které se díky směnám střídali. Využívání byli na nejtěžší práce bez ohledu na počasí a zdravotní stav. Stravu měli vězni nedostačující, rovněž oděv (namísto bot obdrželi jen dřevěné pantofle, rukavice nesměly být používány). Počátkem února 1945 se objevili první nemocní skvrnitým tyfem, ke vzniku rozsáhlé epidemie kvůli zavedené karanténě naštěstí nedošlo. Hlavní vinu na úmrtí vězňů však mělo týrání ze strany táborové samosprávy, kterou tvořili tzv. zločinci z povolání. Písemné záznamy Němci při odchodu zničili, proto se přesný počet obětí nedá zjistit. Provoz v Rabštejském závodě probíhal až do posledních dní války.

Dne 8. 5. 1945 nastala evakuace koncentračního tábora. V rabštejském komplexu zůstalo pouze 6 lidí z vedení, kteří se rozhodli v následujícím období anarchie chránit závod před rabováním a ničením. Celý rabštejský podnik byl po válce československým státem zkonfiskován. Zájem o něj zpočátku projevil armáda, uvažovalo se i o mírové výrobě, ale v březnu 1946 bylo vydáno konečné rozhodnutí o likvidaci podniku. Pár objektů v Rabštejně sloužilo ještě Ministerstvu výkupu ke skladování obilí. 30. 7. 1952 bylo rozhodnuto umístit do nadzemních i podzemních objektů sklad ženižní munice. V lednu 1960 byl komplex v Rabštejském údolí převeden do majetku Ministerstva národní obrany. Někdejší Werk E byl zbořen (zbyl po něm jen tovární komín) a sousedící podzemní komplex byl přestavován na sklady zásob paliv (nafta, benzín, letecký benzín), potrubím sklady propojeny s vlakovým nádražím v Rabštejně. Nádrže byly o celkové kapacitě 8 milionů litrů paliv. Od roku 1968 do roku 1991 spravovala objekty sovětská armáda.

Pro sousední město Česká Kamenice, jehož většina obyvatel byla převážně německé národnosti, byly první poválečné roky obdobím velké tragédie. Nejprve docházelo k rabování ze stran polských a ruských vojáků, poté také ze stran bývalých zajatců a dělníků. Němci byli všeobecně považováni za nepřátele bez ohledu na to, zda se dříve něčím provinili. Jednalo se i např. o německé mladíky, kteří byli posláni na frontu teprve v posledních dnech války. Dle prezidentových dekretů byl vyvlastňován

německý majetek a němečtí obyvatelé vyhánění z domovů. V rabštejském koncentračním táboře byly postupně internovány osoby považované za nacistické zločince.³⁴ Skuteční váleční zločinci však uprchli před koncem války do amerického zajetí či do ilegality. Situace se vyvinula tak, že se do lágru dostávali často majetní lidé (a tzv. „revoluční gardy“ zabraly jejich majetek) nebo z důvodu vyřízení osobních účtů. Protože úřady byly v té době přetížené, nebyla většina vězňů vyšetřena a vězni byli rovnou zařazeni do odsunových transportů. Po dobu pobytu v táboře byli využíváni jako levná pracovní síla. Podmínky zde se příliš nelišily od válečného období. Často docházelo k sadistickému bití vězňů (pozdější odhad počtu ubitých byl 56). Zabití vězni byli zahrabáváni do hromadného hrobu na kraji lesa za táborem. Od podzimu 1945 se však vlivem státních nařízení začaly podmínky v Rabštejně zlepšovat.

Velké násilí bohužel probíhalo po válce i v samotném městě Česká Kamenice, kde se usadila vojenská jednotka zemského odboru bezpečnostního. Tato jednotka byla vedena kolaborantem Dovarou, který kvůli zásluhám a osobnímu hmotnému prospěchu využíval při vyšetřování ty nejbrutálnější gestapácké metody. Stejně metody byly používány i při vyšetřování Čechů. Důvodem byla opět touha po majetku a jiné osobní zájmy. Sesazen z funkce, oloupen a mučen byl i předseda MNV Ing. Caidler, který zažaloval skupinu kamenických „partyzánů“. Napsal i dopis do prezidentské kanceláře, ale soud se protáhl a únor 1948 změnil politickou situaci. Komunistická justice neměla zájem trestat stranické soudruhy. Odsouzen byl naopak redaktor Dnešku, který napsal novinový článek o tomto případu.

Potrestáno nebylo ani zlo, které se dělo v koncentračním táboře za války. Před mimořádným lidovým soudem nestanuli strážní ani kápoové. Opravdu vyšetřovat se začalo až mnoho let po válce, kdy byli skuteční viníci již mimo dosah justice naší země. Odsouzen k doživotí byl v Brémách pouze bývalý táborový starší (z poválečného období koncentračního tábora) Helmut Kuhn. Tento proces však v naší republice nebyl zveřejněn z politických důvodů.

---

³⁴ ARBURG, Adrian von, ed. a STANĚK, Tomáš, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Díl II., svazek 1, Duben - srpen/září 1945: "Divoký odsun" a počátky osídlování. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2011. ISBN 978-80-86057-71-2.

Stát se nestaral ani o pietní úpravu prostor bývalého tábora. Baráky byly rozebírány na stavební materiál. Až 1. 8. 1959 si vzal prostory do péče (bez nároku na finanční odměnu) pan Josef Langmajer. Byl zde vojáky postaven pomník ve tvaru jehlanu a kolem zbudován růžový sad. Bývalý koncentrační tábor v letech 1968 - 1970 přešel do majetku okresního vlastivědného muzea v Děčíně, byla zde zřízena i stálá expozice v bývalé strážnici. Pan Langmajer shromáždil dokonce řadu vzpomínek od bývalých vězňů. Až do 70. let se počítalo se zřízením většího památníku. O údržbu se starali i členové Svazu protifašistických bojovníků. Pořádal se zde každoročně 9. května mírový pochod, který však nabyl postupně podoby lidové veselice. Počátkem 80. let došlo ke zrušení stálé expozice a exponáty byly převezeny do muzea v Děčíně. Konaly se zde pak už jen příležitostné výstavy. V 90. letech byl objekt postupně zdemolován vandaly. Městský úřad v České Kamenici pouze financuje údržbu porostu v okolí pomníku a zřídil zde nové lavičky. Celkově však působí prostor bývalého koncentračního tábora neudržovaně. Dokazují to i cedule upozorňující návštěvníky na to, aby nevstupovali na ruiny bývalých objektů koncentračního tábora. Nepřipomínají se tu při příležitostných oslavách poválečné události, nejsou popsány ani na informačních cedulích. Neví se také ani o tom, kde se nachází hromadný hrob umučených vězňů z léta 1945.

Špatná budoucnost čeká zřejmě i celé Rabštejnské údolí včetně budov bývalých Preidlových prádelen. Po odchodu armády jsou nadzemní i podzemní objekty povětšinou nevyužity. Některé objekty byly zdemolovány a rozprodány na šrot a na stavební materiál. Často byly suroviny vyváženy i do Německa. Rabštejnské nádraží přestalo sloužit také svému účelu. Do rabštejnského podzemí často vnikali tzv. sběrači barevných kovů. Z původního technického zařízení tu zbylo málo, tudíž odpadla možnost využití podzemí jako technické zajímavosti.³⁵

Skupina nadšenců z Občanského sdružení Rabštejn však vybudovala v roce 2003 v podzemí malé muzeum (Werk C) a provádí návštěvníky i dalšími podzemními prostory zážitkovou formou, Obrázek č. 2 na straně 30. V expozici se nacházejí různé předměty z dob války (objevené při průzkumu podzemí), plány a dokumenty týkající se

---

³⁵ Zpracováno na základě výkladu Karla Hunčovského, průvodce rabštejnským podzemím a člena Občanského sdružení Rabštejn.

výroby v té době. Prochází se též Werkem H, kde jsou k vidění zbylé tankery na paliva. Prohlídka v podzemí trvá 2,5 hod.³⁶. Chybí ale výrazná propagace této zajímavosti ze strany obce Janská či města Česká Kamenice. Málokdo v naší zemi tak ví, že za války byl v Rabštejně vybudován koncentrační tábor a podzemní letecká továrna.

Doporučení: Obec Janská a město Česká Kamenice by měly různými formami více propagovat tuto nevšední památku, která ukazuje novodobou temnou historii. Rozhodně by se měly snažit získat peněžní prostředky na obnovu a udržení těchto chátrajících objektů v Rabštejnském údolí prostřednictvím sponzorských darů a odpovídajícího dotačního programu.

Obrázek č. 2: Rabštejn – expozice v bývalé podzemní továrně

Zdroj: vlastní fotoarchiv

---

³⁶ TOUŠLOVÁ, Iveta, Marek PODHORSKÝ a Josef MARŠÁL. *Toulavá kamera 6*. Praha: Freytag & Berndt, 2008. ISBN 978-80-7316-310-5.

4.2 Velká dětská tragédie³⁷

Tragédie, která se odehrála v r. 1936 na řece Dyji, patří do kategorie temného turismu: *Místa, kde došlo k tragédii, nehodě nebo havárii /zejména vlivem lidského faktoru/ spojené s úmrtím lidí*. Přiřazena byla ještě podkategorie – *nehody spojené s vodou* (viz strana 20). Rozebrány budou příčiny a okolnosti této tragédie a poukázáno bude také na místa, kde se nacházejí památníky obětem.

26. 5. 1936 v 6:30 se z návsi od budovy školy v Rakvicích (okres Břeclav) vydali učitelé se 106 dětmi na školní výlet na 8 selských povozech k Pálavským kopcům. Měli v plánu se za obcí Nové Mlýny přepravit na vorech přes Řeku Dyji. Zpočátku bylo velmi pěkné počasí, ale pak se strhla bouřka. Na místo převozu dorazili před 8. hodinou ranní. Převáželo se na pramici o rozměrech 12x3,5 m, která byla uchycena na napnutém ocelovém lanu. První dva převozy (na každém 14-15 dětí + kočí s párem koní) proběhly úspěšně. Na třetí pramici najel opět i vůz tažený koňmi, nahrnulo se tam však 52 dětí + 6 dospělých. Děti byly netrpělivé, proto jich na pramici nastoupilo více. Uprostřed řeky se začala na přetížené plavidlo vlévat voda, koně se splášili a došlo k výraznému přetížení zadní části voru. Pramice se kvůli silnému říčnímu proudu roztrhla a ve chvíli potopila. Někteří se stihli zachytit přívozního lana, někteří doplavali ke břehu či byli zachráněni. Učitel Novotný několik dětí zachránil z loďky. Hodně dětí však neumělo plavat. Při této velké tragédii utonulo celkem 31 dětí³⁸ (22 dívek a 9 chlapců) ve věku 10 až 12 let, žáci 4. a 5. tříd. Zahynul i čeledín s koňmi.

Po prošetření příčiny neštěstí soudní znalec konstatoval, že pramice byla v neúnosném technickém stavu. Dokonce došlo již několikrát předtím k jejímu převržení. Hlavní vinu nesl majitel převozu – mlynář. Ten však nebyl odsouzen z politických důvodů. Vinu nesl též převozník, jelikož povolil nástup vyššího počtu osob. Soud však přiřkl hlavní vinu učitelům. Ti naléhali na převozníka, aby mohlo

---

³⁷ ČESKÁ TELEVIZE. *Osudové okamžiky: Nové mlýny 1936*. [online]. © 1996-2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1091682868-osudove-okamziky/401213100081002-nove-mlyny-1936/>

³⁸ *Tragédie na Dyji*. [online]. [cit. 2012 -11-19]. Dostupné z: http://www.rakvice.cz/files/dokumenty/tragedie_na_dyji.pdf

nastoupit více dětí. Důvodem byla i snaha ušetřit poplatků za převoz. Všichni zúčastnění učitelé byli nuceni se z obce Rakvice vystěhovat pro nenávisť místních obyvatel. Děti, které tragédii přežily, si nesly po celý život s sebou psychické trauma.

Obrázek č. 3: Nové Mlýny – pomník

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Ještě v témže roce nechal T.G.Masaryk obětem postavit žulový pomník, na kterém jsou uvedena jména 31 dětských obětí. Původně byl umístěn na břehu řeky Dyje poblíž místa události. Později byl při úpravách břehů řeky pod hrází nádrže Nové Mlýny přemístěn na méně vhodné místo, blíže k obci Nové Mlýny. V roce 2006 nechala obec k 70. výročí pomník opravit podle dobových fotografií – byl obnoven nápis „GOTT IST DIE LIEBE“ a byl doplněn nový svícen s monogramy obětí za dříve odcizený. Opravený památník (Obrázek č. 3) byl umístěn přímo nad místem tragédie, tedy v prostoru kde byl původní přívoz a později silniční most. Po výstavbě nového mostu (cca 150 m blíže k hrázi) byl starý most stržen. Umístění pomníku tedy nyní symbolizuje nedokončenou cestu a pohled na tekoucí Dyji připomíná nekonečný tok času se všemi událostmi, které osudy přinášejí. Při dotazu, kde přesně můžeme pomník nalézt, nebyl oslovený mladý muž příliš sdílný, pro místní obyvatele je to i po více než

70 letech příliš citlivé téma. Toto místo však žije dál svým životem, chodí sem kupříkladu mnoho rybářů.

Obrázek č. 4: Rakvice – dětské náhrobky na místním hřbitově

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Na místním hřbitově v Rakvicích (v přední části hřbitova) se vedle sebe nacházejí udržované hroby a pomníky se jmény všech 31 utonulých dětí. Památník byl upraven jako pietní místo s pamětní deskou, obec požádala o zapsání památníku do seznamu kulturních památek. Hřbitov je celkově udržovaný a plný květin, tudíž nepůsobí ponurým dojmem. Před hřbitovem je postaven působivý informační panel s popisem tragédie - jedno zastavení na Velkopavlovické vinařské stezce. Pro zachování památky zřídila obec ve své galerii stálou expozici s částí dokumentů o této tragédii. Díky natáčení dílu televizního seriálu „Osudové okamžiky“ ostravskou televizí, se obec dostala ke kopiím dokumentů ze soudních archivů tohoto případu. V loňském roce byly obci předány dobové dokumenty ze soukromého archivu od syna tehdejšího náčelníka četnictva, které vedlo vyšetřování události. Přestože uplynulo již několik desítek let od oné události, ještě v dnešní době obci lidé zasílají z různých konců tehdejšího Československa zažloutlé noviny z té doby, jiní obec žádají o texty písní, které se na

téma události zpívaly (například „Vlny zrádné Dyje“).³⁹ To dokazuje, jak hluboce tehdy tuto událost vnímala široká veřejnost.

Doporučení: V obci Nové Mlýny chybí bližší nasměrování k místu tragédie. Chybí též výraznější označení tohoto místa u řeky, tudíž se pomník se jmény obětí hůře hledá.

4.3 Umrličí prkna⁴⁰

V kategorii *předměty spojené se smrtí člověka či zvířete* (viz strana 22) se nacházejí mimo jiné i umrlčí prkna, která jsou spojena na našem území především se Šumavou.

Domy v horských osadách na Šumavě byly v dřívějších dobách v zimních měsících zasněžené až po střechu, proto obyvatelé používali větší okna ve štítě namísto domovních dveří. Ke vchodům se musely kopat sněhové tunely, od oken se odhazoval sníh, aby světlo mohlo proniknout do místnosti. Obyvatelé Šumavy tedy nemohli v zimě ani pochovávat své zemřelé, protože hřbitovy, např. na Knížecích Pláních, byly nepřístupné (někdy dokonce až pro čtyřmetrovou vrstvu sněhu). Také cesty do údolí byly zaváté. Proto byli nebožtíci ukládáni na prkna na půdu, do sklepení, do komory nebo do jiné chladné místnosti. Pohřeb se konal až po roztátí sněhu. Lidé dříve brali smrt jako přirozenou součást života. Uvědomovali si, že může přijít kdykoli a potkat kohokoli. Tento zvyk byl běžný v české i bavorské části Šumavy.

Rodiny u stodoly běžně mívaly vyrovnaná vyschlá prkna. Pokud došlo k úmrtí nějakého člena rodiny, bylo vybráno jedno prkno, příbuzní do něho vyřezali tři křížky a nebožtík byl na prkno položen obličejem ke dveřím, zkřížené ruce mu byly svázaný růžencem. Byly zapáleny svíčky hromničky, otevřelo se okno, aby mohla duše zemřelého odletět. Díky světlu v noci často přilétli do místnosti sovy a sýčci. Ti svojí přítomností dokreslovali mystickou atmosféru. Z tohoto důvodu jsou tedy tyto noční ptáci spojováni se smrtí.

---

³⁹ Zpracováno na základě e-mailové komunikace s Petrem Vajbarem, starostou obce Rakvice.

⁴⁰ POTUŽÁK, Marcel. *Umrličí prkna - starý šumavský zvyk*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.horskakvilda.eu/media/1410/umrlprkna.pdf>

Jedna teorie o původu zvyku uvádí, že v dobách císaře Josefa II. byl nedostatek dřeva, proto byl nebožtík dopraven na hřbitov zabalený na prkně, poté přenesen do rakve s otevíracím dnem. Po obřadu bylo dno rakve uvolněno a tělo spuštěno do hrobu. Rakev tak zůstala volná pro další použití.⁴¹ Umrličí prkno si příbuzní odnesli domů ke statku či ho zarazili do země u cest, na rozcestí, kudy nebožtík chodíval, na kraje lesů. Tam mohlo být přibito i na strom. Na okraji cesty u samoty Sova se dochovala dvě umrlčí prkna z Kochánova, Obrázek č. 5. Umrličí prkna byla umísťována i na jiná vhodná místa - např. u kapliček (někdy přímo v nich), u křížů a božích muk. Pokud šel pocestný okolo, pokřížoval se a mohl věnovat zemřelému tichou vzpomínku a modlitbu. Také jeho umístění kolemjdoucím přinášelo poselství „memento mori“ (pamatuj na smrt). Prkno také někdy bývalo připevněno do štítu chalupy. V poslední době byla prkna umísťována k hrobu místo pomníku.

Obrázek č. 5: Hartmanice – nápis na umrlčím prkně u lesní cesty

Zdroj: vlastní fotoarchiv

⁴¹ MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL, František NYKLES a Tomáš BERNHARDT. *100 zajímavostí ze Staré Šumavy*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2010. ISBN 978-80-87338-07-0.

V různých částech Šumavy bylo nakládáno s prkny různě. Na usedlostech v oblasti Kašperských hor využívali jednoho či dvou prken namísto már. V oblasti Vimperka byl zvyk použít prkno spálit (z důvodu obavy před morovou nákazou). Někdy sloužila umrlčí prkna též jako orientační cedule. Z nápisů na nich se dalo vyčíst jméno nejbližšího dvorce, vesnice či místa. Tento zvyk se na centrální Šumavě zachoval ještě do počátku 20. století.

Obrázek č. 6: Kvilda – tři umrlčí prkna u kostela

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Pokud nebožtík zemřel v zimě, ležel na onom prkně až do jara. Když byl pochován, bylo prkno ještě pestře pomalováno (v případě bohatších rodin) a vyryly se do něj symboly smrti (zlomená svíce, Kristus na kříži, lebka s hnáty, andělé, boží oko, ratolest...), verše, odkaz, průpovídky (sarkastické hodnocení povahy zemřelého a jeho životní pouti) či modlitba za jeho duši. Nápis začínal většinou slovy: „Na tomto prkně ležel ctihodný...” či „...počestná...”. Také na něj bylo po pohřbení vyryto jméno nebožtíka, datum narození a úmrtí. Kolem nápisu se umístil rámeček z lišt, okraje prkna byly vyprofilovány do ornamentů. Někdy si obyvatelé nechávali prkno zhotovit ještě

za svého života. Často byla k vidění řada těchto prken umístěných vedle sebe. Z jejich nápisů se daly zjistit osudy oné rodiny. Život obyvatel byl zde v horách těžký, muž umíral často při práci v lese (například při svážení dřeva), žena kupříkladu na popáleniny při sušení lnu či při porodu.

Umrlčí prkna hrála roli také v šumavských pověstech a legendách. Často ten, kdo je ukradl, přemístil, či použil k jinému účelu, velmi špatně skončil. Byl to rouhačský čin.

Poslední umrlčí prkna kromě muzejních exponátů můžeme spatřit u kaple pod vrcholem německé hory Falkenstein (v národním parku Bavorský les, 4 km jižně od českých hranic), u kaple na Velkém Javoru, u kaple barabů v Železné Rudě.⁴² Či dvě u cesty z Kochánova u Hartmanic k samotě Sova (původně osazená z r. 1936 a 1939), Obrázek č. 5 na straně 35. Tři prkna najdeme také u kostela na Kvildě, Obrázek č. 6 na straně 36. Je zajímavé, že přečkala i počátky 70. let minulého režimu, kdy došlo ke zničení zdejšího hřbitova.

Doporučení: Umrlčí prkna v lese u Hartmanic již mají špatně čitelné datum úmrtí nebožtíků, hodilo by se tedy tuto památku zrestaurovat. Prkna u kostela v Kvildě jsou v dobrém stavu, slušelo by se obnovit pouze informační texty k nim.

4.4 Poslední medvěd na Šumavě⁴³

Nyní si rozebereme průběh honu na posledního doloženého medvěda v Čechách a bude popsáno místo, kde došlo k jeho skolení. Tento případ byl zařazen do kategorie: *Místa, kde došlo k zabití nebo úhynu zvířat + jejich vystavené preparáty* (viz strana 22).

14. 11. 1856 byl na Šumavě uloven poslední medvěd v Čechách, respektive se jednalo o medvědice ze želnavského revíru. V poslední dny se pohybovala v Joklově

---

⁴² Barabové - dělníci z Itálie a Dalmácie využití při stavbě tunelu vedoucího na Špičák.

POTUŽÁK, Marcel. *Umrlčí prkna - starý šumavský zvyk*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.horskakvilda.eu/media/1410/umrlprkna.pdf>

⁴³ ČENĚK, Miroslav. Kde žil poslední medvěd v Čechách. *Zemědělec*. 2006, č. 1.

lese blízko Jeleních Vrchů. Vážila 128,8 kg, její stáří bylo odhadnuto na 20 let. Roku 1801 vydal kníže Josef Schwarzenberg nařízení o ochraně medvědů. Jejich ubývání se však již nepodařilo zastavit. Roku 1839 byl uloven samec z posledního zbylého páru (ten je doposud vystaven v Národním muzeu v Praze). Z obavy, aby samice nebyla ulovena pytlákem či nepošla neznámo kde, byl na ni uspořádán hon 8. 11. 1856, kterého se zúčastnilo 27 střelců. Medvědice však byla raněna pouze na tlapě a utekla do strání u Jokuswaldu. Druhý den napadlo deset centimetrů sněhu, ale přesto se nenašly její stopy. Třetí den byla nalezena stopa směřující ze Spáleného lesa do Jokuswaldu, medvědice přespala u potoka Hučiny. Dne 14. 11. 1856 byla silná sněhová vichřice. V deset hodin dopoledne byl započat hon. Shromáždilo se celkem 46 střelců a 75 honců. Medvědici našli nedaleko Hutschenschlangu. Nakonec se jí podařilo místnímu lesníku Johannu Jungwirthovi druhou ranou zastřelit, medvědice stačila uběhnout ještě 30 kroků. Mrtvé zvíře bylo postupně přemístěno na saních na Hlubokou a úspěšný střelec dostal od knížete 40 zlatých. Zvíře preparoval knížecí bažantník Václav Špatný (první správce ohradského muzea). Vycpaná medvědice se až do současné doby dochovala v Národním zemědělském muzeu na loveckém zámku Ohrada u Hluboké nad Vltavou. Vystavena je spolu s kulovnicí, kterou byla zastřelena. V místě skolení posledního medvěda byl v roce 1880 postaven kamenný pomníček⁴⁴, Obrázek č. 7 na straně 39.

Na většině území Čech byli medvědi vyhubeni již v 17. a 18. století z důvodu rozsáhlého kácení a také přímého pronásledování. Pronásledování byli z důvodů škod na pasoucím se dobytku, na plodinách, včelstvech, také byli zabíjeni kvůli kožešině, masu, sádlu a žluči (používala se v léčitelství). Ulovená medvědice však nebyla posledním volně žijícím medvědem v Čechách, ale posledním doloženým medvědem. Medvědí stopy se nacházely ještě koncem 19. století u jižního a jihozápadního svahu Plesné⁴⁵ (jednalo se ale o zatoulance z Bavorska). Na Moravě byl zastřelen poslední medvěd roku 1893 u Hukvald.

---

⁴⁴ MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL, František NYKLES a Tomáš BERNHARDT. *100 zajímavostí ze Staré Šumavy*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2010. ISBN 978-80-87338-07-0.

⁴⁵ *Poslední šumavský medvěd* [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ekoserver.cz/index.php/write/clanek/363/>

Obrázek č. 7: Šumava – Medvědí kámen

Zdroj: vlastní fotoarchiv

V dnešní době se medvědi nacházejí pouze v Beskydech (díky rozšíření slovenské populace). Jaromír Bláha, vedoucí programu Lesy Hnutí DUHA, řekl: „Medvědi se do našich hor vracejí jen s obtížemi, přestože místa vhodná pro jejich život stále existují. Vážnou překážkou stále zůstává ilegální lov, rozdělování krajiny velkými silnicemi a také pokračující destrukce biotopů. Dobrovolnické hlídky v Beskydách a na Šumavě mají za úkol pytláky odradit. Rok od roku také přibývá lidí, kteří se ke spolupráci hlásí, takže můžeme hlídky posílit.“⁴⁶

Pomníček posledního uloveného medvěda v Čechách (Obrázek 7) se nalézá na naučné stezce, tzv. Medvědí stezce. Tato stezka je nejstarší naučná stezka na Šumavě.

---

⁴⁶ *Před 150 lety padl poslední šumavský medvěd* [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.celysvet.cz/n1545-pred-150-lety-padl-posledni-sumavsky-medved.php>

Vede mezi železničními stanicemi Ovesná a Černý Kříž. Pomníček můžeme objevit poblíž turistického značení mezi Černým Křížem a osadou Jelení Vrchy. Bohužel u něj chybí (pro cizince vhodný) alespoň krátký cizojazyčný popis události.

Doporučení: Bylo by vhodné k pomníčku doplnit informační tabulku s překladem do angličtiny i němčiny.

4.5 Poslední vlk na Šumavě

V této pasáži jsou popsány okolnosti zastřelení posledního vlka na Šumavě a pomník na místě jeho skolení. Opět tento případ spadá do kategorie: *Místa, kde došlo k zabití nebo úhynu zvířat + jejich vystavené preparáty* (viz strana 22).

Dne 2. 12. 1874 byl na Šumavě zastřelen poslední šumavský vlk. Byl to však zatoulanec, který se v Čechách objevil po 122 letech.⁴⁷ Zvíře bylo dlouhé 154 cm a vysoké 80 cm. Od začátku podzimu onoho roku bylo vypozerováno, že tento vlk dává pasoucí se dobytek. Postupně střídal jeden revír za druhým. Vystopován byl 30. 11. 1874 v blízkosti Světlé hory. Téhož dne informoval revírník Jan Böhm lesní úřad ve Vimperku a druhého dne i lesní správu v Lipce. Dne 2. 12. 1874 napadl čerstvý sníh a dva zaměstnanci lipeckého polesí objevili jeho stopu a oznámili to polesnému Pivníčkovi. Na místo srazu Windflach se v jedenáct hodin dopoledne dostavilo dvanáct střelců. Vlk se přesunul mezitím do polesí Forchenhaid. I přes nepřízeň počasí byl nakonec obklíčen a zastřelen dvěma ranami od knížecího stavitele Jana Štěrbíka z Vimperku.⁴⁸ Preparát posledního vlka najdeme taktéž v muzeu Ohrada u Hluboké nad Vltavou.

V Česku se vlci opět objevují od roku 1994, ale velmi vzácně. Přicházejí ze Saska, Polska či Slovenska. Obvykle jsou však zastřeleni (často v domnění, že jde o toulavého

---

⁴⁷ Údaj poskytl Mgr. Martin Slaba, ředitel Národního zemědělského muzea v Ohradě.

⁴⁸ KOTHERA, Lumír. *Kamenné památky na Boubíně: poslední vlk na Šumavě, památník* [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.treking.cz/regiony/boubin-kammenne-pamatky.htm>

psa) či končí pod koly aut. Jsou však důležití pro zachování přírodní rovnováhy, regulují totiž přemnoženou jelení zvěř a divoká prasata.⁴⁹

Obrázek č. 8: Šumava – Vlčí kámen u osady Švajglova Lada

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Vlčí kámen (Wolfstein) je malý kamenný památníček, který se nachází na turisticky značené trase - přibližně 2 km jihozápadně od osady Švajglova Lada, Obrázek č. 8. Chybí však u něj krátký popis události alespoň v češtině.

Doporučení: Umístit vedle rozcestníku u památníčku informační panel s textem nejenom v češtině, ale také v angličtině a němčině.

---

⁴⁹ Hnutí DUHA. *Návrat vlků na Šumavu: reakce Hnutí DUHA*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/tiskove-zpravy/navrat-vlku-na-sumavu-reakce-hnuti-duha/>

4.6 Smírčí kříž v Příbyslavi⁵⁰

Smírčí kříže jsou kategorií temného turismu, která je v současnosti poměrně populární. Dochází k objevování starých zapomenutých smírčích křížů i k usazování novodobých.

Určité druhy kamenných křížů různých tvarů a velikostí byly nazývány dříve cyrilometodějskými (pozůstatky vlivu Cyrila a Metoděje), ve skutečnosti se jedná o takzvané smírčí kříže (lidově zvané „baby“).⁵¹ Na Moravě se vysekávala podoba kříže reliéfně do plochých kamenů. Kříže dokumentují profesionální úroveň kameníků. Takřka polovina má na sobě vysekaný obraz kříže, nějakého náradí či zbraně. V zobrazení bývají tyto předměty: sekera, nůž, kladivo, mlátek, ruční vřeten, kolovratové vřeten, soukenické nůžky, soukenická střela, tkalcovský člunek, krejčovské nůžky, kleště, žehlička, pluh a vůz s rejdem. Jde nejspíše o předměty, se kterými zúčastněný člověk pracoval. Zbraně zastupují například meč, kord, šavle, sekera, kuše, jezdecká pistole a puška. Symbolizují vraždící předmět. Kříže mohou být opatřeny i krátkým textem (např. krátkým popisem události v němčině či češtině) a letopočtem.

Stavěly se v místech, kde došlo k nějakému zločinu, vázaly se k nim smírčí smlouvy. Jde v podstatě o hmotné památky právní kultury. Nejstarší dochovaná listina příslušná ke kamennému kříži, pochází z roku 1290. V příslušném období bylo možné násilnou smrt řešit dvěma způsoby, Buď příbuzní oběti podali u soudu žalobu a žádali o potrestání viníka, nebo se s ním mohli mimosoudně vyrovnat, pokud byl vrah poddaný příslušného města či měšťan. Tento zvyk nahradil tzv. krevní mstu, kdy pozůstalí spravedlnost řešili sami. Uzavíraly se tedy před městskými úřady ony smírčí smlouvy, které měly právní sílu, ale následně už bylo vyloučeno potrestání pachatele soudem. Na onom místě potom docházelo mezi vrahem a pozůstalými ke smíru a k hmotnému vyrovnání. Panovník, šlechta a město zastávali roli soudce. Viník měl povinnost vztyčit na tom místě kamenný kříž (symbol smíření a pokání). V našich

---

⁵⁰ *Kamenné kříže Čech a Moravy*. 2. dopl. vyd. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-370-0.

⁵¹ ŠOLC, Roman. *Kamenné kříže Čech a Moravy*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.zstgm.lomnice-net.cz/html/krize.htm>

zemích to platilo až do třicetileté války. V českých a moravských archivech je zatím shromážděno 56 smírčích smluv.

Tento zvyk na naše území přinesli němečtí kolonisté koncem 13. století. Tradice přetrvala až do konce středověku. Zdokumentovaný badatelský zájem o ony památky pochází z poloviny 19. století. Zájem trval až do 2. světové války. Před listopadem roku 1989 došlo přirozeně k útlumu zájmu o tyto památky. Nacházejí se téměř po celé Evropě. Řada smírčích křížů zmizela pro lhostejnost, necitelnost i zásahy vandalů.⁵² Byly například přemístěny na jiné místo, odcizeny či dokonce prodány po roce 1990 do zahraničí. Některé se podařilo později vypátrat. O jejich zdokumentování, obnovu a ochranu se dnes stará Společnost pro výzkum kamenných křížů při Městském muzeu v Aši.⁵³ Tato skupina dobrovolných pracovníků byla založena v roce 1984. Má zhruba 80 členů a dopisuje si s ní kolem 200 respondentů. V centrální evidenci mají nyní zařazeno 2577 položek kamenných křížů na našem území a několik tisíc ostatních drobných památek.⁵⁴

Mezi Peckou a Novou Pakou (2 km jihovýchodně od Nové Paky) se nachází katastrální území Příbyslav u Nové Paky. V rohu zahrady u č. p. 27 v Příbyslavi snadno nalezneme dobře zachovalý smírčí kříž, Obrázek č. 10 na straně 44. Je vytvořen z jednoho kusu hrubě opracovaného pískovcového kamene. Výška kříže je 139 cm, tloušťka 29 cm, rozpětí je 91 cm. Později byl přizdobený vytesáním barokního reliéfu Kristova umučení. Je na něm zobrazen Ježíš Kristus zavěšený na kříži, u nohou má lebku se zkříženými kostmi.⁵⁵ Na plotě zahrady visí tabulka s popisem události, Obrázek č. 9 na straně 44.

---

⁵² DRAHOŇOVSKÝ, Jan. *Smírčí kříže na Lomnicku, kamenné připomínky historických neštěstí. Místní dědictví - bohatství, na které zapomínáme* [online]. © 13. 6. 2011 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.mistni-dedictvi.cz/index.php?page=116&id=36&lang=cz&sm=&task=on>

⁵³ *Kamenné kříže a křížové kameny*. [online]. © 2001-2003 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.smircikrize.cz/krize/krize.htm>

⁵⁴ Údaje konzultovány s Jaroslavem Vítem, diplomovaným technikem, členem Společnosti pro výzkum kamenných křížů v Aši.

⁵⁵ INTERREGION JIČÍN. *Smírčí kříž v obci Příbyslav*. [online]. © 1999 - 2013 [cit. 2013-03-20] Dostupné z:http://www.interregion.cz/turistika/stavby/pomniky/pribyslav_kriz/pribyslav_kriz.htm

Obrázek č. 9: Příbyslav u Nové Paky – informační tabulka smírčího kříže

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Podle pověsti byl na místě příbyslavského kříže (Obrázek 10) oloupen a zavražděn kněz-mnich. Tomu odpovídají symboly vytesané v kříži. Při své pouti tímto krajem (z Prahy na Sněžku a zpět) v roce 1833 si místo poznamenal do svého zápisníku i Karel Hynek Mácha. Motiv mnicha Máchu silně přitahoval. Nedaleko kříže stojí stará hospoda. Je možné, že právě v ní Mácha tuto pověst vyslechl.⁵⁶

Obrázek č. 10: Smírčí kříž v Příbyslavi

Zdroj: vlastní fotoarchiv

⁵⁶ ČÁKA, Jan. *Poutník Mácha*. Praha: Albatros, 1975.

Smírčí kříž v Příbyslavi se dá dobře nalézt díky kvalitním odkazům na internetu. Nachází se navíc při turistické trase a blízko asfaltové silnice. Zchátralá tabulka (Obrázek č. 9 na straně 44) s popisem události na plotě zahrady by si však zasloužila obnovení.

Doporučení: Připevnit poblíž smírčího kříže novou, kvalitně upevněnou informační tabulku.

4.7 Muzeum spiritismu⁵⁷

Do kategorie - *Místa spojená s duchovnem, se spiritismem* (viz strana 23) - byla začleněna expozice Městského muzea v Nové Pace „Spiritismus v Podkrkonoší“ a místa, kde pobýval vůdce spiritistického hnutí v Čechách - Karel Sezemský. Uvedeme si opět možnosti, jak zvýšit povědomí o vybraných místech na Novopacku, která jsou spojena právě se spiritismem.

Městské muzeum v Nové Pace bylo založeno v roce 1908. V současné době se jeho expozice nacházejí ve dvou budovách. Ve starší budově (Suchardově domě, dostavěném v novorenesančním slohu v roce 1896) je umístěna historická expozice muzea. Jsou zde také pořádány výstavy umělců, kteří mají k Novopacku vztah.

V novější budově (dostavěné v roce 1996) jsou umístěny dvě expozice. Hlavní část (tzv. Klenotnici) tvoří školní a soukromé sbírky drahých kamenů, které vznikaly od poloviny 19. století.

Druhá expozice v nové budově je pojmenovaná „Spiritismus v Podkrkonoší“. Mezi dvěma světovými válkami se stala Nová Paka centrem tohoto hnutí. Spiritismus je hnutí, které se opírá ve víru v posmrtný život a komunikaci s dušemi zemřelých prostřednictvím média.⁵⁸ Tato podkrovní výstava je zaměřena především na mediální

---

⁵⁷ Městské muzeum Nová Paka: *Expozice spiritismu* [online]. © 2008 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.muzeum.cz/cz/expozice-spiritismu/>

⁵⁸ ESTRÁNKY. [online]. © 2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.paranormal-activity.estranky.cz/clanky/vyvolavani-duchu-a-komunikace-s-nimi/spiritismus.html>

kresbu, která vznikla v období do roku 1945. Jedná se o umění v původním, surovém stavu, jde o neškolené kresby vznikající ve stavu vytržení při spiritistických seancích. Je to největší takto zaměřená expozice v naší zemi a řadí se i mezi největší v Evropě. Zajímavá je např. podoba Trosek, jak si je představovalo médium, než zchátraly. Mediální kresby byly vystavené v nedávné době v několika evropských městech (Vídni, Paříži, Bruselu...). Najdeme zde knihy vydané rodinným nakladatelstvím, spiritistickou planžetu (pomocí ní se kreslilo) a část Sezemského psychoskopu. Toto muzeum se nachází na příhodném místě, je známo, že lidé v Podkrkonoší dříve často „duchařili“ (vyvolávali duše zemřelých), neboli se snažili poznat nepoznané oblasti lidského ducha. Najdeme zde exponáty, které dokumentují činnost hnutí „Spirit Nová Paka“. Tuto edici vedl Karel Sezemský. Výraz spirit má dle různých slovníků mnoho významů - např. duch, duše, přízrak, ale i strašidlo, mysl, rozmar, sklíčenost, duchaplnost.

Obrázek č. 11: Nová Paka – bývalý Sezemského dům

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Karel Sezemský (27. 10. 1860 - 30. 11. 1936), vůdce českých spiritistů, vydával každý měsíc časopis Posel záhrobní. Ten měl zhruba 1500 předplatitelů. Sezemský vystoupil již na prvním sjezdu spiritistů v Praze v roce 1895. V roce 1904 přesídlil z Hrabačova u Jilemnice do Nové Paky. Zde, ale i v dalších městech pořádal Sezemský řadu veřejných přednášek. Okresní hejtmanství již v roce 1904 vydalo zákaz pořádání spiritistických schůzí, ale o spiritismus byl stále větší zájem. Za svoji činnost byl Sezemský persekuován, četníci často kontrolovali jeho redakci v domě č.p. 495 v ulici Čelakovského v Nové Pace, Obrázek č. 11 na straně 46.

Jeho vydavatelství vydalo přes 200 spisů (nákladem 1200 - 1500 kusů). Sezemského tvorba se dělí do dvou okruhů. První okruh tvoří přímo spiritistické spisy, druhý spisy o naukách a jevech souvisejících se spiritismem. V roce 1907 zakoupil spolu s Josefem Čivrným pozemek na samotě ve Štikově u Nové Paky. Dnes je tu chatová osada. Toto území získalo příznačný název - Na Duchárně, Obrázek č. 12 na straně 48. Zde oba společníci postavili dům, ve kterém Sezemský napsal většinu svých prací. Snažil se zde založit společnost spiritistické hospodářství, komunu, kde by lidé žili na způsob prvních křesťanů. Také chtěl na tomto místě vytvořit magnetické lázně. To se mu však opakovaně nepodařilo zrealizovat, proto samotu za Štikovem prodal, ale i po jeho odchodu se tu konaly spiritistické seance. Sezemský vedl kontakty se spiritistickými kroužky v Rakousku, Německu, Jugoslávii a Francii. Zajížděl též do Radvanic ve Slezsku, kde byl vybudován spolkem „Bratrství” první spiritistický dům. V roce 1934 navštívil ve Francii hrob astrologa Flamariona i spiritistický dům spisovatele Allana Kardeca. Byl věřící, ale nehlásil se k žádné církvi. Za Rakouska – Uherska byl zavřen kvůli odepření vojenské služby. Byl také abstinent, nekuřák a dokonce vegetarián. Umírá v roce 1936.

Po smrti Karla Sezemského začala vést nakladatelství jeho žena. Okupací činnost nakladatelství končí, roku 1941 byl zabaven gestapem písemný materiál. Paní Sezemská umírá v roce 1942. Jejich společný hrob na novopackém hřbitově nebyl dle pokynu manžela označen. V roce 1998 umírá Sezemského adoptivní dcera, podle jejího přání došlo po její smrti k označení rodinného hrobu. Spiritistické hutí bylo pronásledováno znovu po válce. Skalní spiritisté se i v tomto období nadále scházeli, vydávali samizdaty.

Obrázek č. 12: Štikov – Na Duchárně

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Na závěr můžeme konstatovat, že propagace ojedinělé expozice muzea v Nové Pace „Spiritismus v Podkrkonoší“ není v současné době dostatečná. Například již na samotné budově muzea nenajdeme informace o tomto zvláštním oddělení. Na bývalém domu Karla Sezemského chybí také informační tabulka, také v osadě Na Duchárně.

Doporučení: Město Nová Paka by mohlo různými formami více propagovat tuto výjimečnou expozici místního muzea. Úplně chybí jakákoli informační tabulka na bývalém domu Karla Sezemského. Taktéž je postrádáno označení osady Na Duchárně.

5. PRŮZKUM V NABÍDCE TRHU

V zájmu průzkumu nabídky zájezdů s tematikou temného turismu byly projity internetové stránky několika domácích cestovních kanceláří, cestovních agentur a také jednoho občanského sdružení. V následujícím přehledu je uvedeno šest zástupců na trhu cestovního ruchu (čtyři cestovní kanceláře, jedna cestovní agentura a jedno občanské sdružení). Byli vybráni takoví zástupci, kteří mají ve své nabídce zahrnut alespoň jeden domácí poznávací zájezd spojený s temným turismem. Mohla to být ale i prohlídková trasa daného zaměření.

1) CK2 (Praha)⁵⁹

Válečná období

Tato cestovní kancelář (specialista na školní zájezdy) nabízí mimo jiné školní exkurze a výlety po místech spojených s válečným obdobím. V nabídce jsou tyto cíle: Terezín, Lidice, muzeum a pracovní tábor Vojna, vojenská pevnost Josefov, vojenská pevnost Dobrošov. Pořádá i výlet na vodní hrad Švihov. V druhé půlce tohoto zájezdu je plánována návštěva katakomb v Klatovech, kde je vystaveno 38 mumií.

Hodnocení:

V nabídce je několik tipů na výlety po místech spojených s temným turismem. Pokud je místo rozlehlejší, stačí ten den opravdu návštěva jednoho místa. Cestovní kancelář však nabízí v rámci temného turismu jen notoricky známá místa, která jsou zaměřená převážně na válečnou historii.

2) CK Mundo (Hradec Králové)⁶⁰

Berlín a Jáchymov – školní zájezd po stopách komunismu

Jeden den ze tří denního zájezdu této cestovní kanceláře je věnován Jáchymovsku, které není tak často zařazované do programu školních zájezdů. Účastníci si projdou

---

⁵⁹ Cestovní kancelář CK2. *Válečná období*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ck2.cz/pro-skoly/vylety-a-exkurze/valecna-obdobi/580.php>

⁶⁰ CK Mundo. *Školní zájezdy*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/skolni-zajezy>

naučnou stezku Jáchymovské peklo, která připomíná těžký život politických vězňů v uranových dolech.

Hodnocení:

Cestovní kancelář nabízí ještě dva školní zájezdy, které jsou věnovány temné minulosti, i když jsou to místa z jiných států. V jednom dvoudenním zájezdu studenti navštíví bývalý koncentrační tábor v Dachau a ve druhém v Osvětimi a Březince. Všeobecně chybí v nabídce této cestovní kanceláře nabídka temných zájezdů po Čechách.

3) JH Travel (Klatovy)⁶¹

Terezín a Lidice

Cestovní kancelář JH Travel má na svých stránkách uvedeno několik tipů zájezdů pro školní kolektivy. Jeden zájezd zahrnuje návštěvu Terezína. Během výletu je shlédnuta expozice v Malé pevnosti, Muzeum ghetta a také bývalá Magdeburská kasárna. Návštěvu zakončuje prohlídka památníku obětem nacismu na místním hřbitově.

V druhé části zájezdu účastníci přejedou do Lidic u Kladna. Projdou si místní muzeum s expozicí, která připomíná tragédii vypálení obce v roce 1942. Prohlédnou si zde také pietní území a Růžový sad.

Hodnocení:

Je to klasický vzdělávací zájezd pro školy. Ostatní domácí zájezdy této cestovní kanceláře nejsou směřované na temný turismus. Sice jsou mladí lidé v krátkém čase zahlceni temnou historií, je to však jeden z mála vytvořených zájezdů našimi cestovními kancelářemi, které jsou zaměřeny na temný cestovní ruch.

4) Kudrna - cestovní kancelář (Brno)⁶²

Po keltských archeologických nalezištích

---

⁶¹ JH Travel. *Školní zájezdy: Česká republika*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

http://www.jhtravel.cz/?zajazdid=70&xd_design=Detail-katalog&xd=2&kategoria=70&id=400

⁶² Kudrna. *Poznávací zájezdy do České republiky*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.kudrna.cz/zajezd/po-keltskych-archeologickyh-nalezistich-cech.html>

Dvoudenní zájezd cestovní kanceláře Kudrna nese téma historie, ale i tajemna a nejasného původu. Zahrnuje návštěvu keltského archeoparku v Nasavrkách, opiddum Hradiště, kloubucký i drahomyšlský menhir, tajemné Kounovské řady, kultovní Mšecké Žehrovice, nižborské keltské centrum, známé opiddum ve Stradonicích i Závisti.

Hodnocení:

Pěkný příklad uceleného a tématicky zaměřeného zájezdu po tajemných místech. Cestovní kancelář Kudrna má v zajímavém logu své firmy uveden i dobře zapamatovatelný obrat – cesty prostorem i časem. V souladu s ním by mohla zařadit do svých cest i výraznější cestování po místech spojených s temným turismem.

5) Corrupt Tour (Praha)⁶³

Korupční turismus

Tato netradiční cestovní agentura nabízí zábavné vycházky či výlety s výkladem průvodce po místech spojených s křiklavou korupcí v naší zemi. Trasy jsou obměňovány podle současných korupčních kauz. Pražské zajímavosti zahrnují kupříkladu tyto cíle: tunel Blanka či Rathovy Hostivice. Zajímavá je projížďka v Ústí nad Labem místním romským ghettem. Tento jednodenní výlet zahrnuje mimo jiné i výklad o místní parkové úpravě financované z fondů EU. Trasy jsou též vhodné pro teambuilding, školní či klubové kolektivy. Motto agentury: „To nejlepší z toho nejhoršího“.

Hodnocení:

Nabídka produktů rozhodně originální i ze světového pohledu. Zájem o takovéto zájezdy mají i cizinci. Výklady podávány v angličtině i němčině. Na druhou stranu vyznívá prezentace firmy komerčně, v některých detailech až vulgárně.

6) Pragulic – Poznej Prahu jinak! o.s. (Praha)⁶⁴

Prohlídky Prahou trochu jinak

Dvou až tříhodinová nevšední prohlídka vybrané části Prahy (např. Holešovice, Vyšehrad, Žižkov...) stojí 200 Kč. Polovinu částky za vstupné obdrží průvodce. Ten

---

⁶³ Corrupt Tour. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://corrupttour.com/>

⁶⁴ Pragulic. [online]. © 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://pragulic.cz/pragulic-poznej-prahu-jinak/>

pochází z prostředí lidí z ulice - bezdomovců. Představí turistům památky dané lokality, ale zároveň zasvěceně ukáže osobitost daného místa a život lidí bez domova. Průvodci hovoří i o svých životních zkušenostech na ulici a jsou připraveni zodpovědět dotazy turistů. O denní i noční prohlídky mají zájem také zahraniční turisté, pro které je připraven překladatel.

Hodnocení:

Rozhodně chvályhodný počin. Netradiční a osobité prohlídky jsou za přijatelnou cenu. Navíc se jedná o činnost, která pomáhá bezdomovcům znovu navázat kontakt s okolním prostředím a snažit se i o vlastní finanční zabezpečení. Na druhou stranu je tento projekt užitečný i pro turisty, kterým pomáhá vidět odvrácenou stranu lidské společnosti a uvědomit si to, že se nacházejí pravděpodobně v příznivější životní situaci.

Celkové hodnocení průzkumu:

V současné době naše cestovní kanceláře pořádají málo poznávacích zájezdů po České republice. Místa spojená s temným turismem nezařazují do programu téměř vůbec. Pokud, tak hlavně v případě školních zájezdů, kdy jsou navštěvovány převážně bývalé koncentrační tábory v Německu, Polsku i Čechách. Na našem území jsou navštěvovány povětšinou pouze známá temná místa z období druhé světové války. Jedná se hlavně o vypálenou obec Lidice a památník v Terezíně. V lepším případě autobusové zájezdy se studenty jedou na místa bývalých komunistických pracovních táborů (Jáchymovsko, lágr Vojna u Příbrami). Výjimečně jsou do programů zájezdů zahrnuta jiná temná místa. Při průzkumu byl tedy problém najít vhodné vzorky cestovních kanceláří, které se tematikou temného cestovního ruchu vůbec zabývají.

Odlišný a zajímavý zájezd pořádá cestovní kancelář Kudrna. Jedná se o návštěvu keltských archeologických nalezišť na našem území. Zájezd umožňuje účastníkům zažít mimo jiné i pocit tajemna.

Výrazně originální je pražská agentura Corrupt Tour, která pořádá prohlídky míst spojených s výraznou korupcí v naší zemi. Dalším originálním zástupcem je občanské sdružení Pragulic, které pro změnu provádí turisty po Praze prostřednictvím tzv. lidí z ulice – bezdomovců.

Můžeme tedy konstatovat, že cestovní kanceláře zařazují do svých katalogů málo poznávacích zájezdů, které by se týkaly temného turismu. Pokud však takový zájezd či zájezdy naplánují, tak se jedná většinou o tvrdou odnož temné turistiky. Jsou navštěvovány zejména v rámci školních výletů známé bývalé koncentrační tábory či významná místa bitev. Na trhu chybí nabídka s odlišnými kategoriemi temného turismu a cestovní kanceláře prakticky nenabízejí jemnější odnož temného turismu.

6. TVORBA PRODUKTU

Jizerské hory jsou temnými památkami (v poměru ke své velikosti) nejvíce ozdobené pohoří na našem území. Nachází se zde několik set pomníčků, je to fenomén tohoto kraje. Často je můžeme nalézt mimo cesty, v lesních či skalních bludištích. Je třeba vyvinout úsilí k jejich objevení.

Pomníky v Jizerských horách vznikaly hlavně v 19. století. Hodně populární byly také po skončení 1. světové války. Po druhé světové válce a odsunu německého obyvatelstva došlo k utlumení zájmu o ně.⁶⁵ Díky „Knize o Jizerských horách“ přírodovědce Miloslava Nevrlého nastal od roku 1976 opět boom v jejich hledání.⁶⁶ V 80. letech minulého století byly zdejší lesy zničeny exhalacemi, proto se pomníčky snadno hledaly. V současnosti jsou zdejší hory opět zarostlé, tak zažívají hledači více dobrodružství a tajemna.

Pátráním po pomníčcích Jizerských hor může člověk objevovat osudy lidí, kteří tu žili před námi. U některých hledačů to přerostlo až ve sběratelskou vášeň. Lidé často nechodí na ta místa jenom se smutkem v duši či zaměřením na tajemno, ale také díky zájmu o přírodní a kulturní dědictví. Jsou tací, jež se hlouběji navíc zamýšlejí nad významem života a smrti.

V roce 1980 se vytvořil neformální okruh příznivců Jizerských hor, kteří se snaží evidovat, obnovovat a udržovat tyto pomníčky. V roce 1997 založili občanské sdružení Spolek Patron.⁶⁷

---

⁶⁵ SZABAN, Oldřich. *Fenomén Jizerských hor - více jak 260 pomníčků*. [online]. © 2010-2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.nasejablonecko.cz/jablonecko-aktualne/fenomen-jizerskych-hor-vice-jak-260-pomnicku/?aktualitaId=9720>

⁶⁶ NEVRLÝ, Miloslav. *Knih o Jizerských horách*. 2. přepracované a rozšířené vydání. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1981.

⁶⁷ STOKLASA, Josef. *Pomníčky Jizerské hory*. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.stovi.info/pomnicky/>

V Nevrlého knize „Připomínky zašlých časů“ jsou pomníky a další památky v Jizerských horách rozčleněny do několika tematických celků:⁶⁸

- *lesníci a lovci* – v dřívějších dobách docházelo k častým přestřelkám mezi lesním personálem a pytláky,
- *dřevorubci* – práce dřevařů byla namáhavá a velmi nebezpečná,
- *svážeči dřeva* – nejtvrdí práce horalů, těžkými botami brzdili ze svahů naložené sáně za zády (až dvoutunový náklad dřeva),
- *pytláci a pašeráci* – pytláctví a pašeráctví souviselo s chudobou zdejších horalů,
- *války a vojáci* - pomníčky padlým ve dvou světových válkách, pomníčky zběhů, záškodníků a další,
- *oběti hor a neštěstí* – pomníky zbloudilým, vyčerpaným a umrzlým, zasypaným kamením i lavinou, utopeným, zabitým bleskem, zabitým náhodně spadlým stromem, zemřelým při dopravních neštěstích...
- *skály a horolezci* – horolezci se zde objevili v posledním desetiletí 19. stol.,
- *kříže a kapličky* – mimořádné události a údajné zázraky, pověstmi opředená místa,
- *dobrovolná úmrtí* – tyto pomníčky pocházejí až z 20. století, ve vzdálenější minulosti byl pohled na sebevrahy kritický,
- *přepadení* – povraždění kupci a poutníci,
- *pamětní místa* - připomínky lidí, kteří měli ona místa v oblibě, slavných rodáků, zaniklých skláren, protržených přehrad, zastřelených i pohřbených zvířat, tramských osad...

Zejména na základě studia literatury znalce Jizerských hor Miloslava Nevrlého, byl navržen produkt jemnější odnože temné turistiky. Jedná se o dvoudenní zájezd Za tajemnými místy Jizerských hor. V zájezdu jsou začleněny různorodé kategorie a podkategorie temného turismu. Jedná se o místa, kde došlo k vraždě, sebevraždě, místa vlakových, automobilových i cyklistických nehod, místo nehody spojené s vodou, místa jiných nehod (smrt svážeče dřeva a místo, kde umrzla žena), také místa lesních kalamit. Zastoupeny jsou i hřbitovy, místa připomínající život určité osoby, místo

---

⁶⁸ NEVRLÝ, Miloslav, Jan PIKOUS, Marek ŘEHÁČEK a Otokar SIMM. *Připomínky zašlých časů: Pomníčky Jizerských hor*. Liberec: Jizersko-ještědský horský spolek, 2008. ISBN 978-80-87095-01-0.

zaniklé osady i místo spojené s duchovnem.⁶⁹ K zájezdu byl vytvořen podrobný itinerář trasy a kalkulace nákladů.⁷⁰

Doporučení: Zájezd je vhodný pro všechny věkové kategorie. Mohou ho využít jednak cestovní kanceláře a agentury, tak základní nebo střední školy. Pak také různé organizace – například kluby důchodců, kluby turistů a jiné zájmové organizace. Tento dvoudenní výlet je středně fyzicky náročný, přiměřený i pro rodiny s dětmi. Zároveň je obsažný a dobrodružný, navíc tajemný, proto by mohl být zajímavý pro různé generační skupiny. Bonusem je také jeho příznivá finanční stránka.

---

⁶⁹ Viz kapitola č. 3 a Příloha A - Obrázky.

⁷⁰ Viz Příloha B - Tabulky.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce má teoreticko praktický charakter. Teoretická část byla sepsána na základě studia literárních i dalších pramenů. Téma, které na počátku odrazovalo neprobádaností a nedostatkem dostupných zdrojů, se vyjevilo pro prozkoumání příslušné literatury jako široký prostor pro další vlastní definici temných míst a vlastní kategorizaci těchto památek spojenou s uvedením zajímavých tipů. U některých vybraných památek byla detailně popsána jejich historie a současný stav (bývalý koncentrační tábor, místo tragické nehody, předmět spojený se smrtí, místa vyhubení zvířat, smírčí kříž a místa spojená se spiritismem). Rovněž byla uvedena doporučení vedoucí k jejich zachování i zvýšení návštěvnosti.

Práce objasnila pojmy: alternativní cestovní ruch, světové trendy v cestovním ruchu a Dark Tourism (temný turismus). Světové trendy v cestovním ruchu ukazují odklon od klasických pobytových i poznávacích zájezdů. Mezi běžnými účastníky cestovního ruchu v České republice zatím není příliš velké povědomí, které památky zahrnuje temný turismus. Přitom však téměř každý dospělý člověk někdy navštívil hřbitov, místo, kde žila nějaká slavná osobnost, místo významné bitvy či jinou temnou památku. Některá místa jsou navštěvována v celosvětovém měřítku více z důvodu současné preference politickým režimem, jiným naopak hrozí zánik z důvodu zamlčování. Ztrácí se pak možnost jejich návštěvou se poučit z minulosti.

Lidé navštěvují temné památky nejen z důvodu fascinace smrtí, ale také pro jejich historickou a kulturní hodnotu, zajímavou architekturu, hledají zde genia loci, informace o kraji, také klid, odpočinek, prostor pro zamyšlení, čerpají z nich energii. Ta může někoho dobíjet, naopak jiného ničit. Je třeba zdůraznit, že zejména na některých temných místech je nutné dodržovat etický a pietní ráz.

Současný člověk hledá v kontaktu se smrtí spojení s něčím, co ho převyšuje. Život ukazuje, že smrt je nevyhnutelná. Temný turismus přitom umožňuje seznámení s příčinami smrti a utrpením druhých lidí. Člověk se poté může soustředit na to, aby se vyhnul předčasné smrti a také se dokázal vyrovnat s pomíjejcností života.

Oblast temného turismu se začala vyvíjet poměrně nedávno, je však rozhodně zajímavým fenoménem v oblasti alternativního cestovního ruchu. Temná místa jsou součástí naší minulosti, přítomnosti, ale i budoucnosti. Proto je třeba tento potenciál na trhu cestovního ruchu vhodným způsobem rozvíjet a zhodnotit. Nyní již nabídka neurčuje poptávku, ale poptávka nabídku, proto je třeba zákazníkům se zájmem o tuto alternativu vyjít vstříc. Lidé vyhledávají další atraktivitu, protože jsou pro ně nové a přitažlivé. I nestandardní formy turismu přispívají svým dílem k celkovému rozvoji cestovního ruchu, který patří mezi nejdynamičtější rozvíjející se odvětví průmyslu.

V současnosti neexistuje v tuzemsku celistvá nabídka pro vyznavače temného turismu. Základem pro tvorbu vlastního produktu se stala analýza současné nabídky tuzemských cestovních kanceláří, cestovních agentur a dalších organizací působících v oblasti temného turismu. Temné památky nejsou v současnosti na území České republiky v dostatečné míře propagovány tak jako v zahraničí, tudíž i nabídka zájezdů s tímto tématem je dle průzkumu velmi omezená. Často jsou tyto zájezdy organizovány pouze politickými, církevními a školskými institucemi. Zde je volný prostor k proniknutí na trh cestovního ruchu.

Práce proto obsahuje i návrh vlastního dvoudenního dobrodružného zájezdu do Jizerských hor, který může být vodítkem pro další cestovatelské počiny, které mají nestandardní charakter. Výlet pokrývá různé kategorie temných památek (místo vraždy, sebevraždy, místa dopravních nehod, nehod spojených s vodou a jiných nehod, lesních kalamit, místa posledního odpočinku, místa připomínající život určité osoby, místo zaniklé osady i místo spojené s duchovnem). Vhodné tipy byly čerpány mimo jiné z knih přírodovědce Miloslava Nevrlého. Jizerské hory působí pro svá temná místa tajemně, proto byl zvolen příhodný název zájezdu Za tajemnými místy Jizerských hor. Byl k němu vytvořen podrobný itinerář trasy a kalkulace nákladů. Navrženou trasu mohou využít rozličné generační a zájmové skupiny lidí.

Věřím, že tato práce může být inspirací i pomůckou studentům a zároveň budoucím specialistům pro oblast cestovního ruchu. Taktéž ji mohou využít současní organizátoři a propagátoři alternativního cestovního ruchu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ARBURG, Adrian von, ed. a STANĚK, Tomáš, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Díl II., svazek 1, Duben - srpen/září 1945: "Divoký odsun" a počátky osídlování. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2011. ISBN 978-80-86057-71-2.

BERNÁŠKOVÁ, Ludmila a Ferdinand ŠTEFL. Tragické následky sběratelské vášně. *Minerál*. 2000, roč. 8, č. 3.

CÍLEK, Václav, Milan KORBA a Martin MAJER. *Podzemní Praha*. Praha: Eminent, 2008. ISBN 978-80-7281-346-9.

ČÁKA, Jan. *Poutník Mácha*. Praha: Albatros, 1975.

ČENĚK, Miroslav. Kde žil poslední medvěd v Čechách. *Zemědělec*. 2006, č. 1.

ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-173-7.

FANTLOVÁ, Zdenka. *Klid je síla, řek' tatínek*. Praha: PRIMUS, 1996. ISBN 80-85625-71-7.

HAMARNEHOVÁ, I. Nové trendy v cestovním ruchu a jejich odraz v cestovním ruchu České republiky. In: RUX, J. a ŠÍP, J. *Aktuální problémy cestovního ruchu: Nové trendy a technologie v cestovním ruchu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2012. ISBN 978-80-87035-56-6.

JOZA, Petr. *Rabštejnské údolí: historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice*. Děčín: Okresní muzeum Děčín, 2002. ISBN 80-238-9339-4.

Kamenné kříže Čech a Moravy. 2. dopl. vyd. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-370-0.

Mapa KČT Jizerské hory 1:50 000, č. 20-21, dotisk 1996, ISBN 80-85499-64-9.

MAZNÝ, Petr, Pavel FENCL, František NYKLES a Tomáš BERNHARDT. *100 zajímavostí ze Staré Šumavy*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2010. ISBN 978-80-87338-07-0.

NEVRLÝ, Miloslav. *Kniha o Jizerských horách*. 2. přepracované a rozšířené vydání. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1981.

NEVRLÝ, Miloslav, Jan PIKOUS, Marek ŘEHÁČEK a Otokar SIMM. *Připomínky zašlých časů: Pomníčky Jizerských hor*. Liberec: Jizersko-ještědský horský spolek, 2008. ISBN 978-80-87095-01-0.

PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-239-0152-4.

PECKA, Karel. *Motáky nezvěstnému*. Brno: Atlantis, 1990. ISBN 80-7108-003-9.

SYSEL, Jiří a Josef ZURYNEK. *Management cestovní kanceláře a cestovní agentury*. Praha: UJAK, 2009. ISBN 978-80-86723-78-5.

ŠEDIVÝ, František. *Legie živých, aneb Jáchymovské peklo*. 3. vyd. Praha: Eva - Milan Nevole, 2010. ISBN 978-80-904313-4-8.

ŠEDIVÝ, František. *Pod věží smrti*. 4. vyd. Praha: Eva - Milan Nevole, 2010. ISBN 978-80-904313-3-1.

Temná turistika. *100 + 1*. roč. 2007, č. 18.

TOUŠLOVÁ, Iveta, Marek PODHORSKÝ a Josef MARŠÁL. *Toulavá kamera 6*. Praha: Freytag & Berndt, 2008. ISBN 978-80-7316-310-5.

ZELENKA, Josef. *Marketing cestovního ruchu*. Praha: UJAK, 2010. ISBN 978-80-86723-95-2.

ZEMEK, Rudolf. *Neznámé menhiry v Čechách a na Moravě*. Olomouc: Anag, 2009. ISBN 978-80-7263-520-7.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

STONE, Philip a Richard SHARPLEY. Consuming Dark Tourism: Thanatological Perspective. *Annals of Tourism Research*. 2008, vol. 35, no. 2. ISSN 0160-7383.

Seznam použitých internetových zdrojů

Cestovní kancelář CK2. *Válečná období*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ck2.cz/pro-skoly/vylety-a-exkurze/valecna-obdobi/580.php>

CK Mundo. *Školní zájezdy*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/skolni-zajezdy>

Corrupt Tour. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://corrupttour.com/>

ČESKÁ TELEVIZE. *Osudové okamžiky: Nové mlýny 1936*. [online]. © 1996-2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1091682868-osudove-okamziky/401213100081002-nove-mlyny-1936/>

Český benzín [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.ceskybenzin.cz/>

DRAHOŇOVSKÝ, Jan. *Smírčí kříže na Lomnicku, kamenné připomínky historických neštěstí: Místní dědictví - bohatství, na které zapomínáme* [online]. © 13. 6. 2011 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.mistnidedictvi.cz/index.php?page=116&id=36&lang=cz&sm=&task=on>

ESTRÁNKY. [online]. © 2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.paranormal-activity.estranky.cz/clanky/vyvolavani-duchu-a-komunikace-s-nimi/spiritismus.html>

HLOUŠKOVÁ, Lenka. *Temná turistika fascinuje tisíce lidí*. [online]. © 2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/169023-temna-turistika-fascinuje-tisice-lidi.html>

HNUTÍ DUHA. *Návrat vlků na Šumavu: reakce Hnutí DUHA*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/tiskove-zpravy/navrat-vlku-na-sumavu-reakce-hnuti-duha/>

INTERREGION JIČÍN. *Smírčí kříž v obci Příbyslav*. [online]. © 1999 - 2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

http://www.interregion.cz/turistika/stavby/pomniky/pribyslav_kriz/pribyslav_kriz.html

JH Travel. *Školní zájezdy: Česká republika*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

http://www.jhtravel.cz/?zajazdid=70&xd_design=Detail-katalog&xd=2&kategoria=70&id=400

Kamenné kříže a křížové kameny. [online]. © 2001-2003 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.smircikrize.cz/krize/krize.htm>

KOTHERA, Lumír. *Kamenné památky na Boubíně: poslední vlk na Šumavě, památník* [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.treking.cz/regiony/boubin-kammenne-pamatky.htm>

Kudrna. *Poznávací zájezdy do České republiky*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.kudrna.cz/zajezd/po-keltskych-archeologickych-nalezistich-cech.html>

Letecká podzemní továrna z II. sv. války [online]. © 2008 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.podzemirabstejn.cz/historie/>

Mapy Google [online]. ©2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:

<http://maps.google.cz/maps?hl=cs&tab=wl>

Městské muzeum Nová Paka. *Expozice spiritismu* [online]. © 2008 [cit. 2013-03-20].

Dostupné z: <http://www.muzeum.cz/cz/expozice-spiritismu/>

Muzeum koncentračního tábora podzemní letecké továrny Rabštejn [online]. [cit. 2013-

03-20]. Dostupné z: <http://www.cztour.cz/rabstejn/>

Obec Janská. *Historie obce* [online]. © 2011 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

<http://www.obec-janska.cz/historie-obce/>

Památník sklářství v Jizerských horách. Adresář muzeí a galerií České republiky [online]. © 27.7.2012 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: [62](http://www.cz-</p></div><div data-bbox=)

museums.cz/adresar/liberecky-kraj/jablonec-nad-nisou/kristianov/pamatnik-sklarstvi-v-jizerskych-horach/

Poslední šumavský medvěd [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.ekoserver.cz/index.php/write/clanek/363/>

POTUŽÁK, Marcel. *Umrličí prkna - starý šumavský zvyk*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.horskakvilda.eu/media/1410/umrlprkna.pdf>

Pragulic. [online]. © 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://pragulic.cz/pragulic-poznej-prahu-jinak/>

Před 150 lety padl poslední šumavský medvěd [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.celysvet.cz/n1545-pred-150-lety-padl-posledni-sumavsky-medved.php>

STOKLASA, Josef. *Pomníčky Jizerské hory*. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.stovi.info/pomnicky/>

SZABAN, Oldřich. *Fenomén Jizerských hor - více jak 260 pomníčků*. [online]. © 2010-2011 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.nasejablonecko.cz/jablonecko-aktualne/fenomen-jizerskych-hor-vice-jak-260-pomnicku/?aktualitaId=9720>

ŠOLC, Roman. *Kamenné kříže Čech a Moravy*. [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.zstgm.lomnice-net.cz/html/krize.htm>

Temný turismus – stará motivace v novém hávu. [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.mistojakoznacka.cz/temata/temny-turismus-stara-motivace-v-novem-havu/>

Tragédie na Dyji. [online]. [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: http://www.rakvice.cz/files/dokumenty/tragedie_na_dyji.pdf

Ubytování Hejnice: Horská chata Smědava. *Volný pokoj* [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.volnypokoj.cz/ubytovani/hejnice/horska-chata-smedava-hejnice-bily-potok-163/>

Vyplň to. *Darktourism*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/darktourism/>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Rabštejn – rozvaliny koncentračního tábora	26
Obrázek č. 2: Rabštejn – expozice v bývalé podzemní továrně	30
Obrázek č. 3: Nové Mlýny – pomník	32
Obrázek č. 4: Rakvice – dětské náhrobky na místním hřbitově	33
Obrázek č. 5: Hartmanice – nápis na umrlčím prkně u lesní cesty	35
Obrázek č. 6: Kvilda – tři umrlčí prkna u kostela	36
Obrázek č. 7: Šumava – Medvědí kámen	39
Obrázek č. 8: Šumava – Vlčí kámen u osady Švagrova Lhota	41
Obrázek č. 9: Příbyslav u Nové Paky – informační tabulka smírčího kříže	44
Obrázek č. 10: Smírčí kříž v Příbyslavi	44
Obrázek č. 11: Nová Paka – bývalý Sezemského dům	46
Obrázek č. 12: Štikov – Na Duchárně	48
Obrázek č. 13: Lomnice nad Popelkou – hrob Eduarda Vraštila, strojvedoucího z vlakového neštěstí u Spálova (Semily)	Příloha A
Obrázek č. 14: Spálov – pietní místo vlakové nehody	Příloha A
Obrázek č. 15: Mariánskohorské boudy – opravený kříž	Příloha A
Obrázek č. 16: Mariánskohorské boudy – U Plechového Pánaboha	Příloha A
Obrázek č. 17: Bílá Desná, protržená přehrada – vypouštěcí věž	Příloha A
Obrázek č. 18: Protržená přehrada – přepadový odtokový kanál	Příloha A
Obrázek č. 19: Protržená přehrada – tabulka naučné stezky	Příloha A
Obrázek č. 20: Desná – pomník z vodou přivaleného balvanu	Příloha A
Obrázek č. 21: Jizerské hory, Čihadla – Pařízkův kříž	Příloha A
Obrázek č. 22: Jizerské hory, Čihadla – Gackův pomník	Příloha A
Obrázek č. 23: Jizerské hory, Kristiánovská cesta – Jägerova smrt	Příloha A
Obrázek č. 24: Jizerské hory, u přehrady na řece Kamenici – památka Věry Splítkové	Příloha A
Obrázek č. 25: Kristiánov – Liščí bouda se sklářským muzeem	Příloha A
Obrázek č. 26: Kristiánov – Lesní hřbitov – informační tabulka	Příloha A
Obrázek č. 27: Hrob rodiny Riedelů	Příloha A
Obrázek č. 28: Pod Kristiánovem – Pitelkův pomníček	Příloha A

Obrázek č. 29: Josefův Důl – Leuteltův pomník ..... Příloha A

Obrázek č. 30: Dolní Polubný - Bienertův kříž ..... Příloha A

Seznam tabulek

Tabulka 1: Za tajemnými místy Jizerských hor, itinerář víkendového výletu

1. část ..... Příloha B, strana XI

Tabulka 1: Za tajemnými místy Jizerských hor, itinerář víkendového výletu

2. část ..... Příloha B, strana XII

Tabulka 1: Za tajemnými místy Jizerských hor, itinerář víkendového výletu

3. část ..... Příloha B, strana XIII

Tabulka 2: Kalkulace zájezdu Za tajemnými místy Jizerských hor .....

..... Příloha B, strana XIV

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Obrázky

Příloha B – Tabulky

Příloha A – Obrázky

Obrázky č. 1 až 12 jsou umístěny v textu.

Obrázek č. 13: Lomnice nad Popelkou – hrob Eduarda Vraštila, strojvedoucího z vlakového neštěstí u Spálova (Semily)	II
Obrázek č. 14: Spálov u Semil – pietní místo vlakové nehody	II
Obrázek č. 15: Mariánskohorské boudy – opravený kříž	III
Obrázek č. 16: Mariánskohorské boudy – U Plechového Pánaboha	III
Obrázek č. 17: Bílá Desná, Protržená přehrada – vypouštěcí věž	IV
Obrázek č. 18: Protržená přehrada – přepadový odtokový kanál	IV
Obrázek č. 19: Protržená přehrada – tabulka naučné stezky	V
Obrázek č. 20: Desná – pomník z vodou přivaleného balvanu	V
Obrázek č. 21: Jizerské hory, Čihadla – Pařízkův kříž	VI
Obrázek č. 22: Jizerské hory, Čihadla – Gackův pomník	VI
Obrázek č. 23: Jizerské hory, Kristiánovská cesta – Jägerova smrt	VII
Obrázek č. 24: Jizerské hory, u přehrady na Kamenici – památka Věry Splítkové ...	VII
Obrázek č. 25: Kristiánov – Liščí bouda se sklářským muzeem	VIII
Obrázek č. 26: Kristiánov – Lesní hřbitov – informační tabulka	VIII
Obrázek č. 27: Hrob rodiny Riedelů	VIII
Obrázek č. 28: Pod Kristiánovem – Pitelkův pomníček	IX
Obrázek č. 29: Josefův Důl – Leuteltův pomník	IX
Obrázek č. 30: Dolní Polubný - Bienertův kříž	X

Obrázek č. 13: Lomnice nad Popelkou – hrob Eduarda Vraštila, strojvedoucího z vlakového neštěstí u Spálova (Semily)

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 14: Spálov u Semil – pietní místo vlakové nehody

Vlevo pod stromem je pomníček sebevraha Ondřeje Kyjovského, uprostřed pomníček vlakové nehody s detailem pamětní desky a vpravo vzadu je informační tabule pietního místa

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 15: Mariánskohorské boudy – opravený kříž

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 16: Mariánskohorské boudy – U Plechového Pánaboha

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 17: Bílá Desná, Protržená přehrada – vypouštěcí věž

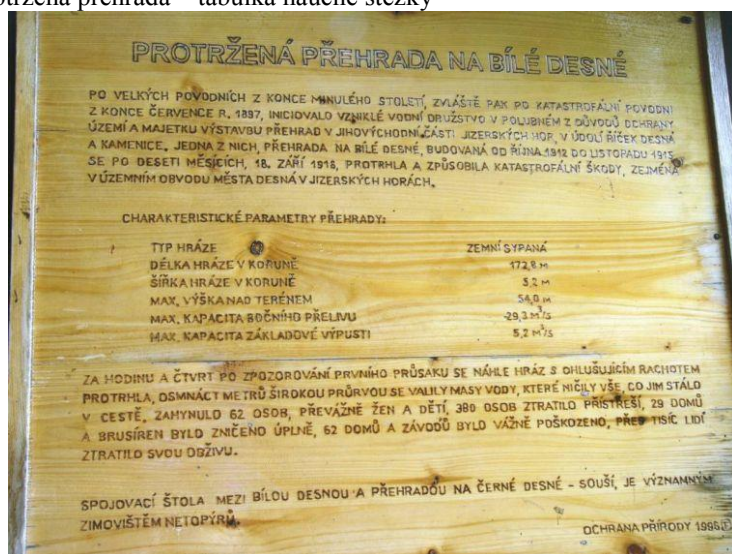
Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 18: Protržená přehrada – přepadový odtokový kanál

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 19: Protržená přehrada – tabulka naučné stezky

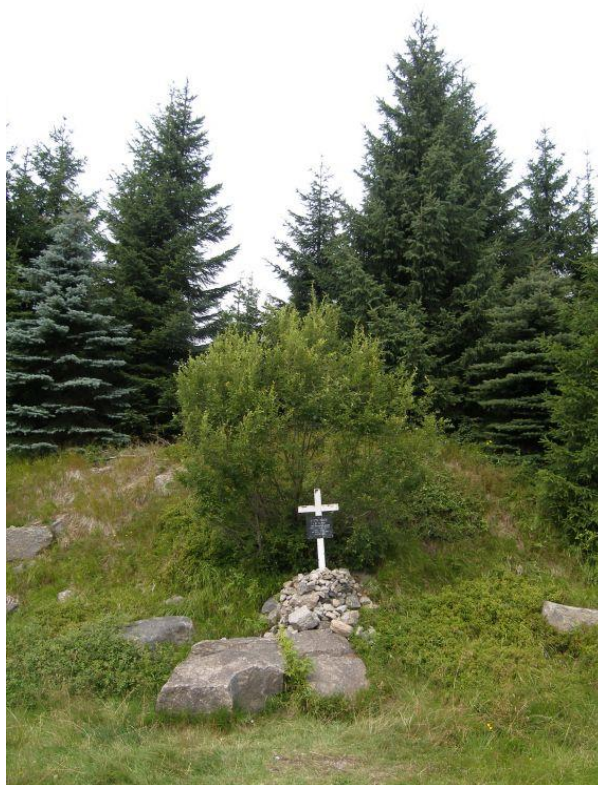
Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 20: Desná – pomník z vodou přivaleného balvanu

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 21: Jizerské hory, Čihadla – Pařízkův kříž

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 22: Jizerské hory, Čihadla – Gackův pomník

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 23: Jizerské hory, Kristiánovská cesta – Jägerova smrt

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 24: Jizerské hory, u přehrady na řece Kamenici – památka Věry Splítkové

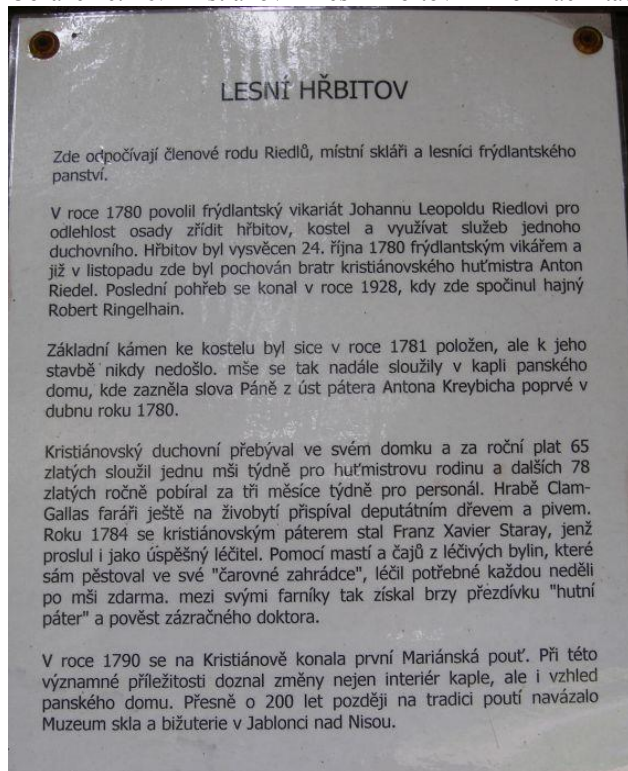
Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 25: Kristiánov – Liščí bouda se sklářským muzeem

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 26: Kristiánov – Lesní hřbitov – informační tabulka

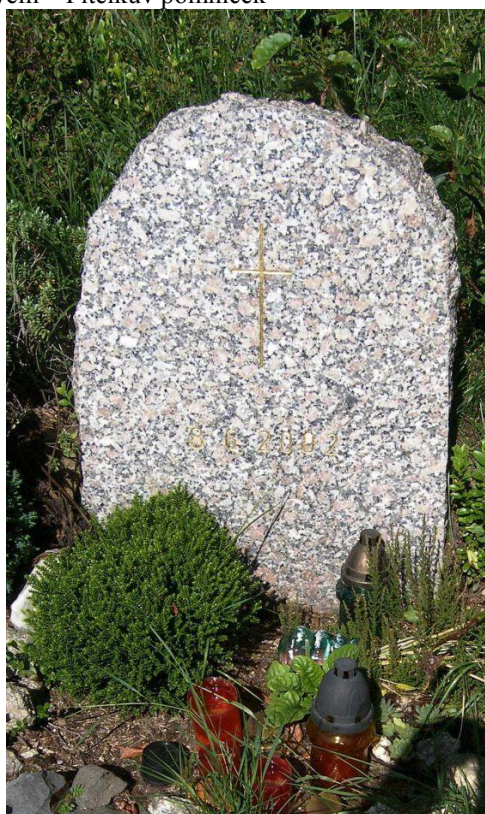
Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 27: Hrob rodiny Riedelů

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 28: Pod Kristiánovem – Pítelkův pomníček

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 29: Josefův Důl – Leuteltův pomník

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Obrázek č. 30: Dolní Polubný - Bienertův kříž

Zdroj: vlastní fotoarchiv

Příloha B – Tabulky

Tabulka 1: Za tajemnými místy Jizerských hor, itinerář víkendového výletu - 1. část

Pořadí	Místo	Čas [hod]		Vzdálenost [km]			Program	Poznámky
		Příj./ Přích.	Odj./ Odch.	průběžně autem	průběžně pěšky	celkem autem pěšky		
1	Hradec Králové	-	7:30	0	0	0	odjezd	parkoviště před nádražím
2	Lomnice nad Popelkou	8:45	9:15	56		56	návštěva hrobu Eduarda Vraštila - strojevodoucí, který zahynul při vlakovém neštěstí u Spálova	hřbitov v Lomnici nad Popelkou
3	Spálov u Semil	9:50	10:40	25		81	návštěva dvou pomníků: 1. - srážka vlaků, v r. 1990 - zahynul Eduard Vraštil a 13 dalších lidí, 2. - sebevrah Ondřej Kyjovský se zde nechal přejet vlakem v r. 2003	železniční most přes říčku Kamenici, levý břeh řeky
4	Josefův Důl	11:20	11:25	28		109	odchod na pěší trasu	parkování aut na parkovišti u nádraží, pěšky pokračovat po žluté TZ
5	Mariánskohorské boudy	12:15	15:45		3,00	109	Kříž na Mariánskohorských boudách z r. 1887 (připomíná jednoho z budařů ze Seidelova rodu)	oběd z vlastních zásob, studánka, pokračovat po žl. TZ směr Jizerka
6	Protřezaná přehrada na Bílé Desné	13:10	13:30		1,25	109	Přehrada na Bílé Desné byla stavěná v letech 1912 - 1915 a 18. září 1916 došlo k protřezání přehrady	prohlídka N.S. Protřezaná přehrada, pěšky pokračovat zpět na Mariánskohorské boudy
7	Mariánskohorské boudy	14:00	14:00		1,00	109	průchozí bod	pokračovat po zel. TZ směr Smědava
8	U Plechového Pánaboha	15:15	14:20		0,75	109	starodávný vděk Bohu	na zel. TZ a 5 m vlevo od cesty
9	Pařízkův kříž	15:30	15:40		4,00	109	prohlídka a seznámení s nehodou s nákladním automobilem z r. 1989	křížovatka cest, pokračovat po modré a žluté TZ kolem Knajpy
10	Jizera, vrchol 1122 m	16:30	16:45		2,50	109	prohlídka P.R. Prales Jizera, les narušený exhalacemi	přístup po žl. TZ, vrcholová skála - rozhled
11	horská chata Smědava, restaurace	17:30	přeno- cování		3,50	109	ubytování, večere, tel. 482 322 262	cena za lůžko 320,- Kč, 3x2 lůžko, 2x4 lůžko, 1x7 lůžko, 1x6 lůžko, 1x5 lůžko, maximálně 32 lůžek

Tabulka 1: Za tajemnými místy Jizerských hor, itinerář víkendového výletu - 2. část

Pořadí	Místo	Čas [hod]		Vzdálenost [km]			Program	Poznámky	
		Přij./ Přích.	Odj./ Odch.	průběžně autem	průběžně pěšky	celkem autem			celkem pěšky
2. den (neděle)									
1	horská chata Smědava	-	9:00	0	0	0	snídaně	odchod po modré TZ směr Čihadla	
2	Gackův pomník	10:00	10:05	0	3,75	0	seznámení s neštěstím - loupežná vražda v r. 1927	1,5 m vpravo od cesty, 50 m před rozcestím Na Čihadle	
3	Na Čihadle	10:10	10:30		0,25	0	prohlídka rašeliníšť	po modré TZ směr Kristiánov	
4	Jägerova smrt	11:15	11:20		2,50	0	smrt svážeče dřeva v r. 1927	vlevo od Kristiánovské cesty	
5	Kristiánov	12:00	13:00		3,00	0	prohlídka hřbitova, zaniklá skelná huť, založená v r. 1775, muzeum v Liščí boudě	oběd z vlastních zásob, odchod po žl. TZ směr Josefův Důl	
6	Lexova památka	13:10	13:15		0,50	0	cyklista zahynul při Jizerské padesátce v r. 2000	pokračovat po žl. TZ	
7	Pitelkův pomníček	13:20	13:25		0,25	0	smrt cyklisty v r. 2002	vlevo od cesty na žl. TZ	
8	Památka Věry Splítkové	13:55	14:00		2,00	0	duševně nemocná žena umrzla v lese v r. 1968	2 km po žl. TZ, pak odbočit vlevo, 0,5 km po neznačené cestě, vlevo od cesty na stromě je zel. tabulka	
9	Leuteitův pomník	15:00	15:05		4,50	0	Kamenný pomník, věnovaný odsunutému německému spisovateli a básníkovi, zemřel v Německu v r. 1947	v parku u kostela v Josefově Dole	
10	Josefův Důl	15:15	15:25		0,25	0	příchod k autům	odjezd auty do Desné	
11	Bienertův kříž	15:45	16:30	8	1,00	8	smrt strojvůdce v nebrzdící lokomotivě v srpnu r. 1945	u trati, 0,5 km od žel. zastávky Desná-Pustinská, směr Kofenov	
12	Pomníček mrtvých pod Protřzenou přehradou	16:50	17:00	4		12	Památník obětem Protřzené přehrady na Bílé Desné	odjezd do Hradce Králové	
13	Hradec Králové	18:45		100		112	příjezd do Hradce Králové		
Celkem za oba dny						221		34,00	

Tabulka 1: Za tajemnými místy Jizerských hor, itinerář víkendového výletu - 3. část

Seznam zkratek

Přij.	Příjezd
Přích.	Příchod
Odj.	Odjezd
Odch.	Odchod
TZ	Turistické značení, Turistická značka
N.S.	Naučná stezka
P.R.	Přírodní rezervace
zel.	zelené, zelená
žl.	žluté, žlutá
žel.	železniční

Zdroje

- Mapy Google [online]. ©2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://maps.google.cz/maps?hl=cs&tab=wl>
- Mapa KČT Jizerské hory 1:50 000, č. 20-21, dotisk 1996, ISBN 80-85499-64-9.
- NEVRLÝ, Miloslav. Kniha o Jizerských horách. 2. přepracované a rozšířené vydání. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1981.
- NEVRLÝ, Miloslav, Jan PIKOUS, Marek ŘEHÁČEK a Otokar SIMM. Připomínky zašlých časů: Pomníčky Jizerských hor. Liberec: Jizersko-ještědský horský spolek, 2008. ISBN 978-80-87095-01-0.
- STOKLASA, Josef. Pomníčky Jizerské hory [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://stovi.info/pomnicky/>
- vlastní šetření

Tabulka 2: Kalkulace zájezdu Za tajemnými místy Jizerských hor

Položka	Hodnota	Jednotka
Vzdálenost Hradec Králové – Josefův Důl a zpět podle itineráře je (D)	221	km
Odhad průměrné spotřeby benzínu Natural 95, osobního automobilu osazeného čtyřmi osobami, počítaná na 100 km je (B)	6,5	litrů na 100 km
Průměrná cena benzínu Natural 95 v Královéhradeckém kraji podle serveru „ceskybenzin.cz“ ze dne 17. 3. 2013 (statistický údaj) je (N)	36,21	Kč/l
Cena za dopravu pro 4 osoby $C_{d4} = D \times B / 100 \times N$	520,16	Kč
Cena za dopravu pro jednu osobu $C_{d1} = C_{d4} / 4$	130,04	Kč
Cena za dopravu pro jednu osobu C_{d1} , zaokrouhlo	130	Kč
Večeře na chatě Smědava pro jednu osobu	90	Kč
Snídaně pro jednu osobu na chatě Smědava	90	Kč
Ubytování na chatě Smědava za jedno lůžko	320	Kč
Vstupné do Památníku sklárství v Liščí boudě v Kristiánově	20	Kč
Celková cena zájezdu na osobu při obsazení jednoho auta čtyřmi osobami	650	Kč

Seznam použitých zdrojů:

- Český benzin [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.ceskybenzin.cz/>
- Památník sklárství v Jizerských horách. Adresář muzeí a galerií České republiky [online]. © 27.7.2012 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.cz-museums.cz/adresar/liberecky-kraj/jablonec-nad-nisou/kristianov/pamatnik-sklarstvi-v-jizerskych-horach/>
- Ubytování Hejnice: Horská chata Smědava. *Volný pokoj* [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.volnypokoj.cz/ubytovani/hejnice/horska-chata-smedava-hejnice-bily-potok-163/>
- vlastní šetření

Poznámky:

V ceně nejsou zakalkulovány nápoje na chatě Smědava, svačiny z vlastních zásob, občerstvení v bufetu Knajpa pod horou Jizera, ani případné zakoupené upomínkové předměty v Památníku sklárství v Jizerských horách v Kristiánově.

V případě, že v autě jede méně osob než čtyři, musí se dopravné přepočítat pro odpovídající počet osob.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Dagmar Haltufová

Obor: Management cestovního ruchu

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Světové trendy – Dark Tourism jako alternativní forma cestovního ruchu

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 14

Počet titulů české literatury a pramenů: 23

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 1

Počet internetových zdrojů: 31

Vedoucí práce: Ing. Iveta Hamarneh, Ph.D.